

□ INJENICE O TRIBUNALU

OSNIVANJE: Me□unarodni krivi□ni sud za prethodnu Jugoslaviju (Tribunal) je uspostavljen Rezolucijom 827 Saveta Bezbednosti UN, 25. maja 1993.

SEDIŠTE: Hag, Holandija.

JURISDIKCIJA: Ima mandat da krivi□no goni lica odgovorna za teška kršenja me□unarodnog humanitarnog prava na teritoriji bivše Jugoslavije, od 1991. godine.

Statut definiše nadle□nost Tribunala da krivi□no goni po □etiri grupe delikata:

- Teške povrede □enevskih konvencija od 1949. (□lan 2);
- Kršenje ratnog prava i obi□aja (□lan 3);
- Genocid (□lan 4);
- Zlo□ini protiv □ove□nosti (□lan 5).

SUDIJE:

Predsednik Gabrielle Kirk McDonald (SAD), potpredsednik Mohamed Shahabuddeen (Gvijana), Antonio Cassese (Italija), Claude Jorda (Francuska), Richard George May (Ujedinjeno kraljevstvo), Florence Ndepele Mwachande Mumba (Zambija), Rafael Nieto Navia (Kolumbija), Fouad Abdel-Moneim Riad (Egipat), Almiro Simoes Rodrigues (Portugalija), Lal Chand Vohrah (Malezija), Tieya Wang (Kina), David Anthony Hunt (Australija), Mohamed Bennouna (Moroko) i Patrick Lipton Robinson (Jamajka).

TU□ILAC:

Glavni tu□ilac: Sudija Louise Arbour (Kanada), od 1. oktobra 1996.
Zamenik glavnog tu□ioca: Graham Blewitt (Australija), od 15. februara 1994.

SEKRETARIJAT:

Sekretar: Dorothee de Sampayo Garrido-Nijgh (Holandija), od 1. februara 1995.
Zamenik sekretara: Jean-Jacques Heintz (Francuska), od aprila 1997.

OSOBLJE:

Od decembra 1998.: 625 stalno zaposlenih, 14 detaširanih i 24 sta□ista, iz 57 zemalja.

BUD□ET:

1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
\$276,000	\$10,800,000	\$25,300,000	\$35,430,622	\$48,587,000	\$64,775,300	\$94,103,800

PRAVNI POSTUPCI DO SADA

OPTU□BE

Od kada je Tribunal uspostavljen, 83 pojedinca su javno optu□ena u 24 optu□nice. Šestorica okrivljenih više nisu u □ivotu, opu□nica je povu□ena protiv 18-oro okrivljenih, jedan izdr□ava kaznu, i jedan je oslobo□en. Trenutno, ukupan broj okrivljenih je 57 (od kojih neki još nisu uhapšeni, a neki još uvek □ekaju kraj su□enja) u 22 optu□nice.

NALOZI ZA HAPŠENJE:

Inicijalni nalozi za hapšenje: izdati su protiv svih optuženih.

Međunarodni nalozi za hapšenje: osam međunarodnih naloga za hapšenje, saglasno sa pet postupaka predviđenih u Pravilu 61, koji se odnose na sledeće optužene: Dragan Nikolić, Milan Martić, Mile Mrkić, Miroslav Radić i Veselin Šljivančanin, Ivica Rajić, Radovan Karadžić i Ratko Mladić.

PRITVOR:

26 optuženih se u ovom trenutku nalazi u privremenom pritvoru. To su:

Duško Tadić, Tihomir Blaškić, Zdravko Mucić, Hazim Delić, Esad Landžo, Zlatko Aleksovski, Dario Kordić, Mario Perkez, Zoran Kupreški, Mirjan Kupreški, Vladimir Šantić, Drago Josipović, Dragan Papić, Vlatko Kupreški, Anto Furundžija, Goran Jelisić, Miroslav Tadić, Simo Zarić, Dragoljub Kunarac, Miroslav Kvočka, Mladen Radić, Zoran Igić, Milojica Kos, Milorad Krnojelac, Stevan Todorović i Radislav Krstić.

PRIVREMENO PUŠTENI NA SLOBODU:

Pretno veće I je 26. marta 1998. godine odobrilo zahtev odbrane za privremeno puštanje na slobodu Milana Simića, iz zdravstvenih razloga. Kada bude pošlo suđenje Simiću, optuženi će ostati u privremenom pritvoru Tribunala dogod to bude neophodno.

SUĐENJA:

A. Pred prvostepenim većem

Okončana pred prvostepenim većem:

1. **Tadić:** od 7. maja 1996. do 28. novembra 1996 (v. pod "Odmeravanje kazne")
2. **Delalić, Delić, Landžo i Mucić** (poznato kao "Predmet Elebić"): od 10. mart 1997 do 15. oktobra 1998 (v. pod "Odmeravanje kazne")
3. **Furundžija:** od 8. juna 1998. do 12. novembra 1998.

U toku:

4. **Blaškić:** od 24. juna 1997., i dalje traje.
5. **Aleksovski:** od 6. januara 1998., i dalje traje
6. **Kupreški i drugi:** (Zoran Kupreški, Mirjan Kupreški, Vlatko Kupreški, Drago Josipović, Dragan Papić i Vladimir Šantić): od 17. avgusta 1998., i dalje traje.
7. **Jelisić:** izjasnio se krivim po 31 od 32 tačke optužnice, koje ga terete za zločin protiv čovečnosti i kršenje zakona i običaja rata. Njegovo suđenje zasnovano na optužbi za genocid pošlo je 30. novembra 1998.

B. Pred žalbenim većem:

1. **Tadić:** saslušanje zakazano za 25. januar 1999.

Predmeti ostalih pritorenika nalaze se u različitim fazama prekrivnog postupka.

ODREĐIVANJE KAZNE:

Nakon izjašnjavanja krivim (priznavanja krivice)

1. **Erdemović:** osuđen na deset godina zatvora, Pretno veće I, 29. novembra 1996. Optuženi se žalio. Žalbeno veće je 7. oktobra 1997. donelo odluku da "... žalilac... poverava predmet onom Pretnom veću koje ga nije osudilo, kako bi dobio mogućnost da se ponovo izjasni o svojoj krivici". Optuženi je podneo novo izjašnjenje 14. januara 1998. i izjavio da je kriv za ratne zločine. Tužilac je odustao od tačke: zločini protiv čovečnosti. Pretno Veće III je 5. marta 1998. osudilo optuženog na pet godina zatvora. Avgusta 1998, Dražen Erdemović je prebačen u Norvešku gde će slušiti svoju kaznu.

* **Goran Jelisić**: nakon što je priznao krivicu (izjasnio se krivim) za zločin protiv čovečnosti i kršenje zakona i običaja rata, Pretresno veće I odlučilo je da će odluku o kazni za ove zločine doneti nakon suđenja za genocid.

B. Nakon suđenja

- 2. Tadić**: Pretresno veće II je utvrdilo krivicu po 11 tačaka optužnice koje ga terete za kršenje zakona i običaja rata i zločin protiv čovečnosti, 7. maja 1997. (i odbrana i tužilac su podneli žalbu). Osuđen na 20 godina zatvora, 14. jula 1997. Odbrana se žalila.
- 3. Zdravko Mucić** – Pretresno veće II je utvrdilo krivicu po 11 tačaka optužnice koje ga terete za teške povrede ženevskih konvencija i kršenje zakona i običaja rata, i osudilo ga na 7 godina zatvora 16. novembra 1998. Branilac Zdravka Mucića uložio je žalbu i na presudu i na odluku o kazni. Tužilac je uložio žalbu na odluku o kazni.
- 4. Hazim Delić**: Pretresno veće II je utvrdilo krivicu po 13 tačaka optužnice koje ga terete za teške povrede ženevskih konvencija i kršenje zakona i običaja rata, i osudilo ga na 20 godina zatvora 16. novembra 1998. Branilac Hazima Delića uložio je žalbu i na presudu i na odluku o kazni. Tužilac je takođe uložio žalbu.
- 5. Esad Landžo**: Pretresno veće II je utvrdilo krivicu po 17 tačaka optužnice koje ga terete za Teške povrede ženevskih konvencija i Kršenje zakona i običaja rata, i osudilo ga na 15 godina zatvora 16. novembra 1998. Branilac Esada Landžoa uložio je žalbu i na presudu i na odluku o kazni.
- 6. Anto Furundžija**: Pretresno veće II je utvrdilo krivicu po dve tačke optužnice koje ga terete za kršenje zakona i običaja rata, i osudilo ga na 10 godina zatvora 10. decembra 1998. Branilac Anta Furundžije uložio je žalbu.

Oslobodjeni:

- 1. Zejnil Delalić**: Pretresno veće II je utvrdilo da nije kriv po 11 tačaka optužnice koje ga terete za Teške povrede ženevskih konvencija i Kršenje pravila i običaja rata 16. novembra 1998. Odmah je oslobođen. Tužilac je uložio žalbu na presudu.

* **Pravilo 61 (Pravila o postupku i dokazivanju)** može biti primenjeno kada inicijalni nalog za hapšenje nije izvršen i kada kao rezultat toga optužnica nije uružena okrivljenom. Odredbe Pravila 61 predviđa, na inicijativu sudije koji je potvrdio optužnicu i potpisao inicijalni nalog za hapšenje, održavanje javnog pretresa pred sudskim većem tokom koga tužilac podnosi (prezentuje) dokaze na kojima se optužnica zasniva. Ako Pretresno veće smatra da postoje razumni osnovi za verovanje da je okrivljeni izvršio dela za koja ga optužnica tereti, potvrđuje optužnicu i izdaje međunarodni nalog za hapšenje okrivljenog. U daljem postupku, sudija može naznačiti da je došlo do izostajanja ili odbijanja saradnje od strane vlasti koje su trebale da uruže optužnicu okrivljenom; posle konsultovanja predsedavajućih sudija pretresnih veća predsednik Tribunala obavestiće o tome Savet bezbednosti.

S U Ć E N J A

ZLATKO ALEKSOVSKI

ZAVRŠEN DOKAZNI POSTUPAK

(treća nedelja oktobra 1998)

Protiv optuženog Zlatka Aleksovskog vodi se sudski postupak zbog zločina nad bošnjačkim (muslimanskim) civilima, počinjenim u logoru Kaonik u blizini Busovače u srednjoj Bosni kojim je on rukovodio. Odbrana je obezbedila tri svedoka – od kojih su dvoje predstavljeni kao svedoci koji svedoče o karakteru optuženog – i oni su predložili dokaze na zatvorenim zasedanjima. Samo je bivši vojnik Hrvatskog Vijeća Obrane (HVO) dokaze izneo javno. Zbog disciplinskog prekršaja koji nije naveden, on je proveo izvesno vreme kao zatočenik u logoru

Kaonik. Odbrana je upotrebila njegovo svedoženje da bi proverila tvrdnje »opovrgavajućih svedoka« tužioca – odnosno, da su samo zatočenici Bošnjaci, pod oružanom pratnjom vojnika HVO, odvođeni da kopaju rovove na linijama fronta. Bivši vojnik HVO insistirao je na tome da je i on bio primoravan da kopa rovove, te da su i drugi Hrvati bili zatočeni u ovom logoru.

Po njemu, logor Kaonik držala je Vojna policija i njeni vojnici su sproveli pod pratnjom one zatočeničke koje bi odabrali da kopaju rovove. Svedok je izjavio da je s vremena na vreme viđao optuženog Aleksovskog u logoru. Zapovednik je, po njemu, nosio kombinaciju vojne uniforme i civilne odeće.

S obzirom na to da su obe strane završile s iznošenjem dokaza, njihov zbirni pretres zakazan je za 17. novembar. Odbrana očekuje da bi presuda mogla da bude donesena do kraja godine.

TUŽILAC PROTIV ODLUKE SUDALBENOG VEĆA (treća nedelja novembra 1998)

Završna rešica kod suđenja Zlatku Aleksovskom, bivšem zapovedniku zatvoreničkog logora Kaonik u srednjoj Bosni odložena je na zahtev tužioca dok ne bude poznat ishod njegove žalbe. Tužilac je podneo žalbu protiv odluke Pretresnog veća da se dosijeu Aleksovskog pridruži prepis izjave svedoka, hrvatskog vice-admirala Davora Domazeta, predložene za vreme suđenja generalu Blaškiću.

U svojoj izjavi, vice-admiral Domazet osporio je tezu tužioca o međunarodnom karakteru hrvatsko-muslimanskog sukoba u srednjoj Bosni i pokušao da dokaže da su se jedinice Hrvatske vojske pojavile u Bosni na temelju sporazuma između hrvatskog predsednika Tuđmana i njegovog bosanskog kolege, Alije Izetbegovića.

Pretresno veće odbacilo je prvobitni zahtev tužioca da dovede svedoka koji će odgovoriti na izjave vice-admirala. Povodom zahteva za odlaganjem završne rešice koji je tužilac podneo prošlog utorka, odbrana je takođe uložila zahtev za privremenim oslobađanjem Aleksovskog iz pritvora, budući da je uhapšen pre pune dve i po godine.

ZAHTEV ODBRANE ZA PRIVREMENIM OSLOBODJENJEM OKRIVLJENOG (četvrta nedelja novembra 1998)

Kao što je saopšteno posle odluke Pretresnog veća o produžavanju suđenja i odlaganju završne rešice da bi se sačekao ishod žalbe koju je uložio tužilac povodom prihvatanja novih dokaza (videti Bilten 102), Odbrana je prošle nedelje podnela zahtev za privremenim oslobađanjem optuženog Zlatka Aleksovskog, bivšeg zapovednika logora Kaonik u srednjoj Bosni. Odbrana tvrdi da sada postoje sve »izuzetne okolnosti« na osnovu kojih se u skladu sa Pravilom 65 može odobriti privremeno oslobađanje, to jest: očekivanje da će usled nedostatka dokaza doći do oslobađanja; dug period proveden u pritvoru; uveravanje optuženog da će se vratiti na suđenje, kao i spremnost Hrvatske da to garantuje. Pored toga, navodi odbrana, »Zbog geografske udaljenosti (između Hrvatske i srednje Bosne) Aleksovski ne bi predstavljao potencijalnu opasnost za žrtve i svedoke.«

Većina zatvorenika u Pritvornoj jedinici zahtevala je privremeno oslobađanje u različitim fazama razmatranja njihovih predmeta, ali su sudije do sada odobrile oslobađanje jedino u slučaju Milana Simića, koji je u Hag dospelo dobrovoljno u invalidskim kolicima i koji je potom

umro od raka. U svim ostalim slušajevima, sudije su donosile odluku da na Tribunalu pritvor predstavlja pravilo, a privremeno oslobađanje izuzetak koji ga potvrđuje.

ALEKSOVSKI OSTAJE U PRITVORU

(prva nedelja decembra, 1998)

Uprkos garancijama Hrvatske da će povratak okrivljenog na nastavak suđenja biti obezbeđen, Pretresno veće je odbilo zahtev odbrane za privremeno puštanje Zlatka Aleksovskog. Suđenje je prošle nedelje bilo usredsređeno mnogo više na stav Republike Hrvatske prema Tribunalu i stepenu njene saradnje u prošlosti nego na samog okrivljenog.

Suđenje Zlatku Aleksovskom, optuženom za zločine protiv muslimanskih civila zatvorenih u logoru Kaonik, u blizini Busovače, 1993.godine, ušlo je u poslednju fazu, ali je prekinuto sporom oko prihvatljivosti određenih dokaznih materijala. O ovome će, nakon žalbe tužioca, odlučiti žalbeno veće.

Pošto nije sigurno kada će odluka biti doneta, odbrana je podnela zahtev za privremenim puštanjem na slobodu okrivljenog, obrazlažući to dužinom pritvora, zdravstvenim stanjem okrivljenog, tvrdnjom da on ne predstavlja opasnost za žrtve ili svedoke slušaja, i garancijama koje su dale hrvatske vlasti. Branilac okrivljenog, advokat Mikulić, izjavio je da je Hrvatska bila jedna od prvih zemalja u svetu koja je donela zakon o saradnji sa Tribunalom; da je uhapsila i izručila okrivljene koji su bili na njenoj teritoriji (Aleksovski i Skopljak); da je omogućila dobrovoljnu predaju svog državljanina generala Blaškica i da je doprinela predaji veće grupe okrivljenih bosanskih Hrvata u oktobru 1997. (Kordića, Čerkeza i ostalih). U svom pisanom odgovoru tužilac Niemann izneo je potpuno drugačije stanovište. On je naveo da Hrvatska na sve načine pokušava da izbegne nadležnost Tribunala i da bi bilo "vrlo glupo" da se Pretresno veće pouzda u njene garancije.

Ipak, pitanje da li se vlastima Hrvatske može verovati ili ne nije bilo pomenuto u odluci Pretresnog veća. Navedeno je samo da odbrana nije dokazala postojanje "izuzetnih okolnosti" koje bi omogućile privremeno puštanje na slobodu u skladu sa Pravilom 65B Pravila o postupku i dokazivanju, i da zbog toga Aleksovski ostaje u pritvorskoj jedinici do kraja suđenja.

TIHOMIR BLAŠKIĆ

ODBRANA: »HVO JE BIO NEORGANIZOVANA GRUPA DOBROVOLJACA«

Tužilac Gregori Kehou (Gregory Kehoe) posvetio je najveći deo dana koji mu je Pretresno veće dodatno odobrilo pripremanju unakrsnog ispitivanja glavnog svedoka odbrane, brigadira Armije Federacije Bosne i Hercegovine, Slavka Marina.

Kehou je prešao na Marinovu tvrdnju da je Blaškicev štab imao samo trojica oficira sa završenom vojnom obukom. Zatim je usledilo dvočasovno pitanje spiska članova štaba OZCBA i zapovednika brigade i drugih jedinica pod komandom generala Blaškica, pri čemu je tužilac za to vreme tražio od svedoka da opišu stepen vojne obuke svakog od navedenih pojedinaca. Posle dva sata i pročitanih pedesetak imena, predsedavajući sudija Klod Jorda (Claude Jorda) obratio se Kehou sa sledećom molbom: "Jasno nam je na šta ciljate, ali da li biste mogli malo da ubrzate?" Kehou je ubrzo odustao od spiska, zadovoljivši se izjenicom da se radilo o "prilicno obrazovanoj grupi ljudi, tj. oficira koju bi (s obzirom na broj ljudi kojima su komandovali) bilo teško naći u francuskoj ili američkoj vojsci."

Posle toga Kehou je ispitao Marinovu tvrdnju da je Hrvatsko Vijeće Obrane (HVO) bilo “neorganizovana grupa dobrovoljaca” koja se nije mogla dovesti u vezu sa “pravom vojskom”. Kehou je pokazao Marinu podeblji “Priručnik za obuku HZ-HB” i zamolio ga da ga prelista i kaže da li je u njemu našao išta o zakonima i običajima rata ili o Ženevskoj konvenciji. “Nema ničega,” rekao je Marin, nakon što je prelistao ovaj dokument. Tužilac je na kraju pokazao svedoku i sudijama snimak ITN-a sa obuke HVO u srednjoj Bosni, koji je izgledao kao odlomak iz nekog američkog filma o obučavanju marinaca. “Nije bilo tako,” insistirao je Marin.

Kehouov zadatak znatno je olakšalo ponašanje samog Marina. Prošle nedelje Marin kao da je patio od sindroma zajedničkog za sve svedoke odbrane koji se pojavljuju pred Tribunalom: prilikom direktnog ispitivanja, oni se sećaju svega, čak i najsitnijih detalja, ali kod unakrsnog ispitivanja odjednom počinje da ih hvata amnezija. Predsedavajući sudija Čorda upozorio je Marina u nekoliko navrata prošle nedelje da je takvo ponašanje nedopustivo, ističući da će se o njegovom svedočenju u celini prosuditi na osnovu onoga što je rekao, ali i na osnovu onoga što je propustio da kaže, izbegavajući pitanja i tvrdeći da se “ne seća” ili “ne zna”. Odbijajući da prihvati činjenice sadržane u Kehouovim pitanjima (kao što su dolazak generala Petkovića i Praljka iz Hrvatske da bi komandovali armijom bosanskih Hrvata i prisustvo oficira Hrvatske vojske i vojnika iz jedinica HVO), Marin je znatno narušio sopstveni kredibilitet.

ODBRANA: “ZENICU SU BOMBARDOVALI SRBI”

(treća nedelja oktobra 1998)

Suđenje se prošle nedelje preteno bavilo bitkama između HVO, koju su predvodili Blaškić, i Bosanske armije koje su se vodile u srednjoj Bosni u proleće 1993. godine. Dok je ispitivao Slavka Marina, tužilac ga je prošle nedelje podsetio da je optužen Blaškić prilikom razgovora sa oficirima Britanskog bataljona u sastavu UNPROFOR-a i drugim predstavnicima međunarodne zajednice u proleće 1993. godine pokušao da odgovornost za neke zločine počinjene nad muslimanskim civilima u dolini Lasva prebaci na Srbe, to jest na Vojsku Republike Srpske (VRS).

Brigadir Marin, koji je u to vreme bio rukovodilac operacija u Blaškićevom štabu, neprestano je ponavljao da on nije znao ništa o incidentima o kojima ga tužilac ispituje. On je rekao da “nije bio upoznat” da je Blaškić optužio Srbe za pokolj u Ahmićima ili za granatiranje centra grada Zenice 19. aprila 1993. godine.

Što se tiče granatiranja Zenice u kojem je poginuo veći broj civila, Marin je rekao da su u to vreme na širem području Zenice bile prisutne tri vojske. Deduktivnim postupkom on je zaključio da su granate mogle stići samo iz pravca srpskih položaja.

Marin je znao da to nije učinila HVO, pod pretpostavkom da Armija BiH “nije granatirala sama” i stoga je zaključio da “niko drugi osim Srba” to nije mogao da učini. Nakon što je svedok istakao “da nije bio upoznat” sa činjenicom da je Vojska Republike Srpske protestovala protiv tvrdnji da je odgovorna za tako nešto, tužilac Kehou izgovorio je svoju omiljenu rečenicu, koju smo već čuli desetak puta za vreme ovog dvonedelnog unakrsnog ispitivanja: “Dopustite da vam pokažem jedan dokument, brigadiru.” Kehou je izneo na videlo poverljivu naredbu Štaba VRS (broj 0/448 od 27. maja 1993) pod naslovom “Pregovori sa ustašama” i pročitao je u celosti. U ovom dokumentu navodi se da je primećeno da se “ustaše” (hrvatski fašisti iz vremena drugog svetskog rata, zbog čega Srbi tako nazivaju sve naoružane Hrvate) često obraćaju jedinicama i komandama VRS sa zahtevom za podršku u vidu oružja, municije, oružane

podrške, zbrinjavanja ranjenika i korišćenja naše teritorije radi evakuacije vojske i naroda sa područja na kojima ih prete Muslimani.

“Zabeležili smo slušajevne kontakata sa ustašama u vidu svojevrsne saradnje na nižim nivoima, od koje imamo više štete nego koristi. Zbog toga se ustaše kreću po našoj teritoriji, bez znanja ili odobrenja Komande korpusa. S druge strane, ustaški zvaničnici sa najvišeg političkog, vojnog i verskog nivoa okrivljuju Srbe zbog zločina koje je HVO počinila nad Muslimanima u izjavama koje daju medijima i prilikom susreta sa predstavnicima međunarodnih institucija. Oni su zvanično optužili Srbe za pokolj 500 Muslimana na području Viteza, čak iako se u izjavama UNPROFOR-a jasno navodi da su za njih odgovorni Hrvati.”

Područje Zenice i Viteza bilo je deo Operativne zone Srednja Bosna, čiji je zapovednik bio optuženi Blaškić. Rukovodilac operacija bio je svedok Marin. Uprkos položaju na kojem je bio u Blaškićevom štabu 1993. godine, brigadir Marin je istakao da “nije znao ništa” o optužbama iznesenim u dokumentu koji je pročitao tužilac, niti je bio upoznat sa pokušajima za uspostavljanjem saradnje između HVO i VRS u srednjoj Bosni.

DA LI BI STANJE U SREDNJOJ BOSNI BILO GORE DA BLAŠKIĆ NIJE BIO KOMANDANT?

U utorak, 27. oktobra, maratonsko svedočenje brigadira Slavka Marina, glavnog svedoka odbrane, privedeno je kraju. Prilikom ispitivanja svedoka, sudije Pretresnog veća I (predsedavajući Jorda, i sudije Riad i Shahabuddeen) tražile su od njega da objasni brojne protivrečnosti koje su zapažene u njegovom iskazu. Sudijama nije bila jasna svedokova tvrdnja da je Blaškić davao naređenja specijalnoj jedinici “Vitezovi” samo pošto se prethodno konsultovao sa njenim komandantima. Tako izgleda da je okrivljeni morao prvo da kaže komandantima “Vitezova” šta želi da oni urade, pa ukoliko bi se ovi složili, on bi izdavao naređenja. Na Marinovu tvrdnju da Blaškić nije nikoga kaznio za zločine počinjene u zoni njegove odgovornosti i da istrage nisu vršene jer su počiniooci bili nepoznati, sudija Riad je napomenuo da se “istrage preduzimaju upravo u cilju otkrivanja počiniooca zločina”. Marin je takođe objašnjavao da je HVO bio vojska u osnivanju, sastavljeno od prijatelja ili rođaka i da nije bilo lanca komande. Upravo zbog toga naređenja nisu izvršavana i niko ne može zbog toga biti odgovoran. U pogledu dovođenja muslimanskih žena i dece ispred štaba brigade HVO iz Viteza tokom borbi u aprilu 1993., za koje je tužilac tvrdio da se radi o korišćenju civila kao štita, Marin je rekao da je to urađeno zbog zaštite tih civila. Na pitanja sudije Shahabuddeen-a da li je štab bio vojni cilj i da li je mogao biti napadnut svedok je oba puta odgovorio potvrdno. Predsedavajući Jorda pitao je svedoka da li je Blaškić pokušao da upozna Generala Milivoja Petkovića, glavnokomandujućeg HVO, o tome da su hrvatske jedinice možda počinile zločine, na šta je Marin odgovorio da je Blaškić pisao različite izveštaje. Sudija Jorda ga je prekinuo pitanjem: “Znam da je pisao o tome da dolazi zima, da će biti hladno, da mu trebaju izme, lebad i dr., ali da li je pisao o tome da je ušasan sukob u toku, da su počinjeni zločini, i da se on pribojava da je HVO takođe počinio zločine?”. Marin je odgovorio da on ne zna za postojanje takvog pisma, ali da se Blaškić sastajao sa komandantima Armije BiH uz posredovanje pukovnika Bob Stewart-a, komandanta britanskog bataljona UNPROFOR-a, i da je u tim prilikama “o svemu bilo diskutovano”. “To znači da je Blaškić bio informisan da su zločini počinjeni?” pitao je dalje sudija Jorda, a Marin je kratko odgovorio: “da”. Na kraju je svedok još istakao da bi u Operativnoj zoni centralna Bosna bilo “još gore da general Blaškić nije bio komandant”.

Posle brigadira Marina, odbrana je pozvala bivšeg britanskog oficira, Metjua Dundesa Vatlija (Matthew Dundas Whatley), koji je u vreme naznačeno u optužnici (kraj 1992. i početak 1993. godine) bio oficir za vezu pri Britanskom bataljonu u srednjoj Bosni. Njegovo svedočenje bilo je suprotno svedočenjima velikog broja britanskih oficira i vojnika koji su se na suđenju generalu Blaškiću pojavili pred sudom kao svedoci Tužioca. Za razliku od njih, Vatli je tvrdio da je lanac komande u HVO bio prilično labav, da se radilo o “vojsci seljaka” koja je bila organizovana po selima na teritorijalnoj osnovi, te da je disciplina u njoj bila veoma slaba. Vojnici su, rekao je on, bili lojalni lokalnim vođama, a ne Blaškiću kao zapovedniku oblasti, i nisu bili organizovani sa “strukturom koju je moguće vojno kontrolisati”. Naređenja nisu izvršavana, a oružane bande u uniformama HVO operisale su po srednjoj Bosni. Odbrana tvrdi da je Vatli u stanju da ospori svedočenja drugih britanskih oficira i vojnika, s obzirom na to da je on bio oficir za vezu, te da je svakodnevno bio u kontaktu sa svim stranama, a naročito sa HVO. Tokom unakrsnog ispitivanja, tužilac Mark Harmon najpre je pokušao da ospori neke od Vatlijevih tvrdnji dokumentima u kojima se ističe suprotno, kao na primer, da je u HVO postojala obavezna obuka za nove regrute, ili da su u Blaškićevom štabu postojale sigurnosne veze za komunikaciju. Harmon je zatim nastavio dalje, s ciljem da diskredituje ovog svedoka. On je izneo tvrdnju da je Vatli bio otpušten iz Britanske armije neposredno pošto je odslužio svoj rok u Bosni. Svedok je objasnio da je do toga došlo zbog “smanjenja broja vojnika”. Harmon je, međutim, postavio pitanje da li je takvim svedočenjem ovaj bivši oficir želeo da poravna račun sa nekadašnjim kolegama koji su ostali u sastavu vojske. Harmon je takođe obznanio podatak da je i Tužilac pokušavao da dovede Vatlija u Hag kao svedoka... ali da je ovaj odbijao, uz objašnjenje da ni bi svedožio ni za jednu od strana “zato što je često bio pijan.” Vatli je, pak, rekao da to važi za većinu britanskih oficira koji su bili u kontaktu sa zaraćenim stranama u Bosni.

HRVATI SVEDOČE (prva nedelja novembra, 1998)

Odbrana je pozvala četiri nova svedoka koji su poglavito govorili o patnjama Hrvata u bošnjačko-hrvatskom sukobu koji se odigrao u srednjoj Bosni krajem 1992. i tokom 1993. godine.

Po tvrdnjama ovih svedoka, napadalo se uglavnom po istom obrascu: sela su napadana, kuće spaljivane, muškarci sposobni za borbu ubijani, ostali odvođeni u zatvore i logore gde su bili podvrgavani nečovječnim postupcima i batinanju, a neki su odvođeni i na front da kopaju rovove. Razlikovale su se samo žrtve: dokazni postupak Tužioca usredsredio se na bošnjačke žrtve, dok se predmet Odbrane usredsredio na hrvatske žrtve. Budući da je do ovih napada na Hrvate došlo već januara 1993. godine, odbrana je nastojala da dokaže da su bošnjačke snage bile prve koje su prolile krv, pokrenuvši na taj način “spiralu nasilja”.

Jedan franjevački parohijski sveštenik, otac Ivan Pervan, proveo je prošle nedelje najviše vremena u kabini za svedoke. On je potkrepio jedan od glavnih dokaza Odbrane, to jest da Srbe treba kriviti za sukob između Hrvata i Bošnjaka. Pervan je izneo tvrdnju da su na hiljade Bošnjaka i Hrvata koji su dospeli u srednju Bosnu kao izbeglice sa područja pod kontrolom bosanskih Srba poremetili etničku ravnotežu u srednjoj Bosni, narušivši do tada harmonične međunarodne odnose i izazvavši borbu za “životni prostor”. Uz pomoć ovog svedoka, Odbrana je takođe pokušala da opovrgne argument Tužioca da je čitavo jedno selo (Rotilj) poslужilo kao logor za Bošnjake prognane iz obližnjih sela. Prema Pervanu, Bošnjaci su u Rotilj došli dobrovoljno, pošto nisu hteli da odlaze predaleko od svojih kuća iz kojih su bili izbačeni. Mogli su da odu, rekao je on, kad god su to poželeli, pošto putevi nisu bili pod stražom. Istina, bilo je kontrolnih punktova HVO na glavnom putu, ali njihova svrha nije bila da spreče Bošnjake

da odu, ve□ “da spre□e dolazak onih koji bi zlostavljali bošnja□ke izbeglice”. Pervan je ustvrdio da je on li□no u nekoliko navrata donosio u selo pomo□ bošnja□kim izbeglicama.

Unakrsno ispitivanje i pitanja sudija pokrenula su pitanje “takti□ke saradnje” izme□u HVO i srpskih snaga u tom delu Bosne. Pervan je potvrdio □injenicu da je u Kiseljaku video dva srpska tenka koja je HVO iznajmila od srpskih snaga po principu “rent-a-tenk”, i to po veoma visokoj ceni.” Koliko je svedok bio u stanju da se seti, od takvih poslova inkasirano je i po milion nema□kih maraka, dok su Srbi prodavali Hrvatima metke po ceni od 3 do 5 maraka. Svedok se saglasio sa mišljenjem sudije Muhameda Šabahudina (Mohammed Shahabuddeen) da su Srbi isporu□ivali naoru□anje obema stranama sa kojima su i sami bili u sukobu, svesni da □e ga mo□da upotrebiti protiv njih. Na taj na□in su u isti mah i zara□ivali i oslabljivali svoje neprijatelje.

I Pervan i anonimni svedok pod zaštitom DL poznavali su Blaški□a i imali su dobro mišljenje o njemu. Pervan ga je opisao kao “poštenog i □oveka od principa nimalo sklonog nasilju”, tvrde□i da nikada nije □uo Blaški□a da za pripadnike drugih nacija koristi pogrdne izraze. Svedok DL ustvrdio je da je, “dirnut njegovom dobrotom”, zapisao govor koji je Blaški□ odr□ao oktobra 1992. godine vojnicima koji su odlazili na ratište. Blaški□ je, prema tvr□enju svedoka, tom prilikom rekao vojnicima da “na zlo ne smeju uzvra□ati zlom” i da “moraju praviti razliku izme□u onih koji su krivi i onih koji su nevini”.

“SPIRALA NASILJA – MUSLIMANI SU PO□ELI PRVI”
(tre□a nedelja novembra, 1998)

□eljka Raji□ je stigla u Hag prošle sedmice kao svedok Odbrane na su□enju hrvatskom generalu Tihomiru Blaški□u, a otputovala je ku□i kao potencijalni svedok Tu□ioca u predmetu vezanom za Šerifa Patkovi□a, komandira Sedme muslimanske brigade Armije Bosne i Hercegovine.

Kao svedok Odbrane, □eljka Raji□ dala je izjavu o napadu muslimanskih snaga na selo Dušinu u januaru 1993. godine i o pokolju hrvatskih civila koji je – po tvrdnjama Odbrane generala Blaški□a – po□eo kao spirala nasilja u hrvatsko-muslimanskom sukobu u dolini reke Lasve u srednjoj Bosni.

Raji□eva je 23. januara 1993. godine bila u ku□i u kojoj su dr□ani zarobljeni muškarci iz sela Dušine. Po njenoj izjavi, Šerif Patkovi□ izveo je iz ku□e osmoricu ljudi, jednog po jednog, u vremenskim razmacima od po deset minuta. Nakon što je svaki od muškaraca bio izveden za□ula se puš□ana paljba, posle koje se Patkovi□ vra□ao u ku□u sam. Za vreme jednog razmaka izme□u pogubljenja, Patkovi□e je navodno rekao Raji□evoj da je “ispraznio ceo šar□er” u glavu njenog mu□a, koji je bio komandir Hrvatskog Vije□a Obrane (HVO) u susednom selu Lasvi, a koji se predao zajedno sa svojom jedinicom Sedmoj muslimanskoj brigadi.

Na video-snimku tela ubijenih muškaraca iz Dušine, svedok Raji□eva identifikovala je telo svog ubijenog mu□a, smrskane glave, odrezanih ruku i srca izva□enog iz tela.

Na osnovu njene izjave, tu□ilac Mark Harmon zahtevao je dozvolu od Blaški□eve Odbrane da razgovara sa □eljkom Raji□. Advokati Rasel Hajmen (Russel Hayman) i Anto Nobile saglasili su se, i ona je u nastavku istra□iteljima Ureda tu□ioca dala izjavu o doga□ajima u selu Dušina i ulozi koju je Šerif Patkovi□ odigrao u njima.

ZAKON AKCIJE I REAKCIJE

(četvrta nedelja novembra, 1998)

Nakon što je uvela nekoliko svedoka koji su dali izjave o teškim patnjama hrvatskog civilnog stanovništva iz sela Dušine u dolini reke Lašve u januaru 1993. godine (videti Bilten 102), Odbrana se prošle nedelje usredsredila na pokušaj dokazivanja da se nije radilo o izdvojenom incidentu, već jednom iz niza sličnih incidenata koji su takođe zadesili sela sa većinskim hrvatskim stanovništvom u toj oblasti.

Odbrana je kao svedoke pozvala dva meštana iz sela Počulica u blizini Viteza, najvećeg grada u toj dolini. Oni su predložili dokaze o udruženom napadu Armije Bosne i Hercegovine i "mudžahedinskih" snaga, za vreme kojeg su hrvatski civili zarobljavani i terani da kopaju rovove na liniji fronta, a u jednom trenutku su čak upotrebljeni i kao živi zid. Do napada na njihovo selo došlo je 16. aprila 1993. godine, istoga dana, prema navodima iz Blaškićeve optužnice, kada je HVO sprovela koordinirani napad na desetak muslimanskih sela, od kojih je jedno i poznato selo Ahmići.

Jedan stariji Hrvat iz Počulice, čiji je identitet zaštićen za vreme njegovog pojavljivanja na sudu, opisao je jedan događaj tokom kojeg je neki vojnik, koji je nosio uniformu Armije Bosne i Hercegovine, otvorio paljbu kroz vrata prostorije u kojoj su držani zarobljeni hrvatski civili, usmrivši pritom troje i ranivši devetoro lica. Drugi svedok iz Počulice, gospođa Mara Papić, navela je da su "mudžahedini", neregularni vojnici koji su nosili duge kose i brade, već počeli da pristižu u ovo selo početkom aprila. Zatim je nastavila, rekavši da je posle granatiranja sela 16. aprila, lokalni muslimanski verski vođa objavio preko razglasa u džamiji, da Hrvati moraju da predaju oružje, "inače će svi biti pobijeni".

Za vreme unakrsnog ispitivanja, Tužilac je zapazio da je selo Počulica bilo granatirano iz pravca položaja HVO, na šta je svedok odgovorila da oni nisu znali ko je granatirao selo niti odakle je dolazio napad, ali da su uništavane pretežno hrvatske, a ne muslimanske kuće.

Kod predmeta vezanog za generala Blaškića sudije, pored ostalog, moraju da ustanove da li hrvatsko-muslimanski sukob u srednjoj Bosni predstavlja unutrašnji ili međunarodni sukob. Sudije su, bez uspeha, zahtevale dokumente koji bi mogli da pomognu prilikom razjašnjavanja tog pitanja – najpre putem sudskog naloga duces tecum, zatim putem "obavezujućih naređenja" – od vlasti Republike Hrvatske i Federacije Bosne i Hercegovine, pri čemu su i jedni i drugi odbili da otvore svoje vojne arhive Tribunalu. Hrvatska je uložila žalbu protiv "obavezujućeg naređenja" Pretresnog veća u pravcu isporuke dokumenata, a razrešenje tog predmeta još uvek se razmatra pred žalbenim većem.

DA LI JE MOGUĆA AGRESIJA U OKVIRU UNUTRAŠNJEG SUKOBA?

(treća nedelja decembra, 1998)

Ove nedelje odbrana je u svojstvu svedoka pozvala čuru Degana, profesora međunarodnog prava na Pravnom fakultetu u Rijeci.

Tužilac je na stanovištu da je Hrvatsko-muslimanski sukob u centralnoj Bosni 1993.g. bio međunarodnog karaktera zbog direktne umešanosti oružanih snaga Hrvatske u njemu.

Šest od 20 tačaka optužnice zavise od toga kako će sudije okarakterisati konflikt u Blaškićevoj zoni odgovornosti u relevantnom periodu. Tih šest tačaka terete Blaškića za teške povrede

Ženevskih konvencija koje mogu biti počinjene samo u okolnostima međunarodnog oružanog sukoba.

Polazeći od definicije međunarodnog oružanog sukoba koja se nalazi u Ženevskim konvencijama, profesor Degan smatra da niti jedan element te definicije nije bio prisutan u hrvatsko-muslimanskom sukobu 1993.godine : nije bilo formalne objave rata; dve strane nisu priznale da među njima postoji ratno stanje i nije bilo ni delimične ni kompletne okupacije teritorije nijedne od te dve zemlje. Takođe nisu bili ispunjeni ni dodatni uslovi koje je ispunjenje neophodno za postojanje ratnog stanja: diplomatski odnosi između Hrvatske i BiH nisu prekinuti; njihovi bilateralni ugovori nisu otkazani niti zamrznuti; trgovina nije prestala, niti se tretman bosanskih izbeglica u Hrvatskoj promenio zbog sukoba. Naprotiv, Hrvatska je nastavila da šalje humanitarnu pomoć BiH, a njene luke i aerodromi bili su ulazne tačke za oružje namenjeno bosanskoj armiji. “Bio bi to jedinstven primer u istoriji da jedna zarađena strana drugu snabdeva i naoružava”, rekao je Degan. Ne poričući prisustvo oružanih snaga Republike Hrvatske na teritoriji Bosne i njihovu pomoć Hrvatskom vijeću odbrane (HVO), profesor Degan rekao je da iako je to možda bila “ilegalna vojna intervencija” ipak nije prerasla u međunarodni oružani sukob. Kao primere ilegalnih intervencija on je naveo američke intervencije na Granadi, u Panami i Dominikanskoj Republici, kao i sovjetsku intervenciju u SSSR-u 1968.godine. Na pitanje tužioca da li bi takva ilegalna intervencija prerasla u međunarodni oružani sukob ukoliko bi bilo dokazano da su Hrvatska i Srbija 1991.g. postigle dogovor o podeli Bosne, Degan je odgovorio da bi se “definicija političkih uzroka sukoba promenila, ali da bi sukob i dalje ostao unutrašnji”.

ZLOČINE NIJE VRŠILA SAMO JEDNA STRANA (druga nedelja januara, 1999)

Suđenje generalu Tihomiru Blaškiću, koje je otpočelo 23. juna 1997. godine, sada ulazi u svoju završnu fazu. Očekuje se da će do kraja sledeće nedelje Odbrana iscrpiti sve svoje svedoke, s izuzetkom samog Blaškića. On će zauzeti svoje mesto u kabini za svedoke negde tokom februara.

Tokom dosadašnjeg predopredivanja dokaza, Odbrana nije poricala da su u dolini reke Lašve aprila 1993. godine počinjeni teški zločini, koji uključuju pokolj u Ahmićima, eksploziju bombe kod tenkovskog transportera u Starom Vitezu ili granatiranje centra grada Zenice, koje Tužilac pripisuje Blaškiću kao tadašnjem zapovedniku HVO za Operativnu oblast srednje Bosne. Odbrana, međutim, poriče da je ovakve zločine izvršila samo jedna od strana u hrvatsko-muslimanskom sukobu.

SVEDOK ODBRANE: “BLAŠKIĆ PREKORAČIO OVLAŠĆENJA” (treća nedelja januara 1999.)

Kao zapovednik HVO “operativne zone” srednja Bosna, general Tihomir Blaškić nije imao ovlašćenja nad vojnom ili civilnom policijom, službama bezbednosti ili zatvorima, istakao je prošle nedelje u svojoj tvrdnji svedok Mato Tadić.

Nakon što mu je tužilac Mark Harmon predložio dokumente koji pokazuju suprotno, svedok odbrane optužio je Blaškića da je “prekoračio zakonska ovlašćenja”. Ovaj svedok je svakako kvalifikovan za ovakvu izjavu, jer je bio Ministar pravde u Federaciji Bosne i Hercegovine skoro do kraja prošle godine.

Pozvavši za svedoka bivšeg ministra, advokati odbrane Anto Nobilo i Rasel Hejmen hteli su da pokažu da se optuženi ne može smatrati odgovornim zato što nije kaŕnjavao zločine koje su počinili njegovi podređeni, budući da nije imao nikakvu ulogu u fazama bilo kojih sudskih postupaka koji su sprovedeni protiv njih.

Za vreme unakrsnog ispitivanja, tužilac Harmon predočio je mnoštvo dokumenata – Blaškičeva naređjenja vojnoj i civilnoj policiji, kao i zatvorskim čuvarima. Svedoka to, pak, nije pomelo. Deo tih naređjenja, istakao je on, odnosi se na disciplinske prekršaje, za čije kaŕnjavanje Blaškič jeste bio ovlašćen. Što se tiče ostalih naređjenja – koja se odnose na teške zločine, “Blaškič je prekoračio svoje zakonsko ovlašćenje”, odgovorio je svedok. Takva naređjenja mogle su da izdaju samo instance više komande vojne policije, istragne sudije ili javni tužioc, a ne zapovednik operativne zone. Nobilo je zatim ukazao da je Blaškič prekoračio svoje ovlašćenje kada se suočio sa “ogromnim bezbednosnim problemima koji su pretili čitavoj enklavi”, te je kao primer naveo napad na Ahmiće.

Odbrana je prošle nedelje kao svedoka pozvala i balističkog stručnjaka, koji je pokušao da dokaže da granate koje su ispaljene na centar Zenice u aprilu 1993. godine, za koje se Blaškič takođe smatra odgovornim, nisu mogle da budu ispaljene sa položaja HVO, koji su se nalazili na udaljenosti od 16 kilometara. Tužilac je pokušao da ospori tu tvrdnju pokušavajući da potvrdi da su balistički proračuni podrazumevali marginu tolerancije greške od 10 procenata, u kom slučaju bi se grad našao na dometu HVO. Svedok je, međutim, tvrdio da je bilo potrebno da granate imaju pri vršen dodatni naboj kako bi dosegli Zenicu, ali da ga u to vreme ni Hrvatska vojska (HV), a ni HVO nisu posedovali.

Magla koja je u petak vladala na aerodromu Shiphol sprečila je dolazak parlamentarca Martina Bela (Martin Bell), nekadašnjeg BiBiSijevog ratnog dopisnika, koji je trebalo da se pojavi kao svedok Odbrane. Blaškičevi advokati su iskoristili njegov izostanak kao priliku da sudu predoče materijalne dokaze o proganjanju Hrvata u srednjoj Bosni tokom 1993. godine.

Na uvid su podneseni dokumenti o prognanim Hrvatima i oštećenim ili uništenim hrvatskim kućama u opštinama Travnik, Novi Travnik i Vitez. Odbrana tvrdi da je u srednjoj Bosni spaljeno ili uništeno tri puta više hrvatskih kuća u odnosu na muslimanske kuće, a da je iz ovog područja prognano ili da je iz njega pobjeglo oko 200.000 Hrvata i 50.000 Muslimana.

Pred Sudom su prikazani video snimci spaljenih muslimanskih kuća i oskrnavljenih katoličkih crkava u opštinama Kakanj, Vareš i Fojnica. Između ostalog, ovi snimci prikazuju i kako muškarci i žene obučeni u tradicionalnu muslimansku odeću, kao i vojnici u uniformama Armije BH, pljačkaju hrvatske kuće.

Suđenje generalu Blaškiču nastaviće se sredinom februara. Predsednica Tribunala će pre toga morati da naimenuje novog sudiju za Pretresno veće I, umesto Fuada Rijada (Fouad Riad) iz Egipta, koji će biti odsutan nekoliko meseci zbog operacije srca kojoj se nedavno podvrgao.

ZEJNIL DELALIĆ i dr.

ZAVRŠNE REČI

(druga nedelja oktobra 1998.)

Posle 19 meseci i 146 dana rasprave, konačno se završilo suđenje trojici Bošnjaka i jednom bosanskom Hrvatima za navodne zločine počinjene nad bosanskim Srbima zatočenim u logoru

Čelebići u blizini Konjica u srednjoj Bosni. Saslušano je ukupno 122 svedoka (50 svedoka Tužioca i 72 Odbrane); predloženo je 691 predložaka (266 od strane Tužioca, 425 ispred Odbrane), a verzija sudskog zapisnika na engleskom jeziku broji preko 16.000 stranica.

U toku prošle nedelje, suđenje se bavilo postupkom pred izricanje kazne, na kojem su obe strane ukazale na olakšavajuće (Odbrana) i otežavajuće (Tužilac) okolnosti, koje bi mogle imati značaja prilikom određivanja kazne, ukoliko sudije ustanove da su optuženi krivi. U skladu sa poslednjom, izmenjenom verzijom Pravilnika o postupku i dokazima, postupak za utvrđivanje krivice i određivanju kazne – radi efikasnosti postupka - spojen je u jedan, tako da će ubuduće i presuda i kazna (ukoliko je primenljiva) biti izricane istovremeno.

Advokat odbrane drugog optuženog, Zdravka Mucića, zapovednika logora Čelebići, ograničio su se na zahtev za “pravičnom kaznom”, pri čemu nisu konkretno objasnili šta bi to moglo da bude. Za trećeg optuženog, Hazima Delića – zamenika zapovednika logora i izvršioca nekih od najtežih zločina koji uključuju i ubistva i silovanja, Odbrana smatra da bi kazna od 15 godina zatvora bila pravična. Najzad, za Esada Landiću, logorskog čuvara i neposrednog izvršioca većine zločina navedenih u optužnici, od kojih je neke i priznao, odbrana je ponudila 5 godina zatvora - rok koji Tužilac “ne može ni da uzima u razmatranje”.

Predlozi Odbrane izrazito se razlikuju od kazni koje je zahtevao Tužilac. Zaključuju da “kazne za optužene u predmetu Čelebići moraju da reflektuju široki raspon jezivih zločina do kojih je došlo u logoru Čelebići i patnji koje su prouzrokovali optuženi...”, tužioc Grant Niman (Grant Niemann) i Tereza Mekhenri (Teresa McHenry) procenili su obim odgovornosti četvorice optuženih na sledeći način: Zejnil Delalić, 10 godina zatvora; Zdravko Mucić, 20 godina; Hazim Delalić, doživotna robija, s mogućnošću uslovnog oslobađanja tek posle 35 godina; Esad Landić, doživotna robija, sa mogućnošću uslovnog oslobađanja posle 25 godina.

PRESUDA

(treća nedelja novembra 1998.)

Prvi krug maratonskog suđenja vezanog za Čelebiće, koji je počeo 10. marta prošle godine okončan je 16. novembra presudama okrivljenima i kaznama izrečenim Zdravku Muciću (sedam godina zatvora), Esadu Landiću (15 godina) i Hazimu Deliću (20 godina), te oslobađanjem prvog iz grupe optuženih, Zejnila Delalića.

Presuda i kazne će se, sasvim izvesno, razmatrati pred žalbenim većem, a čak ni mogućnost obnovljenog suđenja, koje su obe strane zahtevale u različitim fazama ovog devetnaestomesečnog suđenja, nije u potpunosti isključena. Suđenje se završilo “izvlačenjem”, 2 – 2. Tužilac je nezadovoljan Delalićevim oslobađanjem i “neprikladnom” kaznom koja je izrečena Muciću, i najavio je žalbe u oba ova slučaja. S druge strane, Landićini i Delićevi advokati odbrane smatraju da su njihovi klijenti dobili suviše stroge kazne – naročito s obzirom na “popustljive” presude koje je Pretresno veće donelo u predmetima prve dvojice optuženih na suđenju vezanom za Čelebiće. I oni su najavili da će uložiti žalbe.

Optužnica protiv Zejnila Delalića, Zdravka Mucića, Hazima Delića i Esada Landića objavljena je 21. marta 1996. godine. U njoj se navodi da su 1992. godine snage koje su se sastojale od bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata preuzele kontrolu nad selima naseljenim pretežno bosanskim Srbima, u i oko opštine Konjic u srednjoj Bosni. Lica koja su zarobljena u toku tih operacija držana su u zatvorskom logoru Čelebići, gde su zatočenicima ubijani, mučeni,

seksualno zlostavljani, prebijani i na druge načine podvrgavani okrutnim i nečovječnim postupcima.

ČALBE NA PRESUDE

(četvrta nedelja novembra 1998.)

Kao što je i najavljeno neposredno po izricanju presude vezane za predmet Čelebići, i Tužilac i advokat odbrane jednog osuđenog prošle nedelje su uložili žalbe na presude. Tužilac je uložio dve takve žalbe: jednu, povodom oslobođenja Zejnila Delalića usled nedostataka dokaza o njegovoj komandnoj odgovornosti za zatvorski logor Čelebići i zločine koji su tamo počinjeni, a drugu povodom dužine kazne određene Zdravku Muciću (sedam godina zatvora), koju Tužilac smatra neprikladnom za lice koje je obavljalo komandnu funkciju.

Žalbu je uložio i advokat Hazima Delića, koji je proglašen krivim po trinaest tačaka (ubistva, mučenja, silovanje, nečovječni postupci...) i osuđen na 20 godina zatvora. U skladu sa Pravilom 108 Tribunalovog Pravilnika o postupku i dokazima, advokat odbrane Esada Landića ima na raspolaganju 30 dana od datuma izricanja presude da uložiti njihovu planiranu žalbu. Landićo je proglašen krivim po sedamnaest tačaka (ubistva, mučenje, nanošenje teške patnje i ozbiljnih povreda...) i osuđen na 15 godina zatvora.

NOVE ŽALBE TUŽIOCA I ODBRANE

(prva nedelja decembra 1998.)

Baš kao što je izgledalo da neće biti kraja samom suđenju vezanom za Čelebiće, tako i sada izgleda da nema kraja žalbama na presude Pretresnog veća II-kvartal koje je okončalo suđenje. Od poslednjeg Tribunalovog biltena, u kojem smo napisali da je Tužilac uložio žalbu na oslobođenje Zejnila Delalića i na blagu kaznu (sedam godina zatvora) određenu Zdravku Muciću, te da je Odbrana Hazima Delića zvanično najavila svoju žalbu na kaznu od 20 godina zatvora određenu njegovom klijentu, dve prijave za žalbu i jedna prijava za unakrsnu žalbu podnesene su Sekretarijatu Suda.

Tužilac je u međuvremenu odlučio da podnese još jednu žalbu: na presudu i kaznu u predmetu Hazima Delića, kome je Sud "oprostio" komandnu odgovornost, iako je bio zamenik komandanta logora Čelebići u vreme na koje se odnosi optužnica. Tužilac nije zadovoljan ni kaznom koja je određena Deliću: u njegovom slučaju, Tužilac je tražio doživotnu robiju. Žalbu na presudu i kaznu takođe je uložio i advokat trećeg optuženog, Esada Landića, koji je osuđen na 15 godina zatvora. I najzad, advokat oslobođenog Zejnila Delalića reagovao je na žalbu koju je podneo Tužilac prijavom za unakrsnom žalbom, kojom se podrazumeva da se žali na prijavu tužioca da će se žaliti.

Krug se polako zatvara: da bi se zaokružilo do kraja, preostaje još samo da Tužilac podnese žalbu na kaznu koja je određena Esadu Landići, pošto je za njega zatražio kaznu doživotne robjije.

ANTO FURUNDŽIJA

DA LI JE VALIDAN ISKAZ OSOBE KOJA JE PRETRPELA POST-TRAUMATSKI ŠOK?

(druga nedelja novembra 1998.)

Cilj strategije Furundžijine Odbrane prošle nedelje bio je da ubedi Tribunal da nije moguće osloniti se na izjavu sa svedoženjem svedoka "A", i to iz dva razloga: ona, navodno, pokazuje simptome post-traumatskog stresnog poremećaja (PTSP), kao posledicu pretrpljenog višestrukog silovanja i dugog perioda mučenja (koji Odbrana ne dovodi u pitanje), a koristila je i pomoć psihologa da bi se izborila sa onim što je doživela i sa problemima u vidu nesаницe i noćnih mora.

Suštinsko stanovište Odbrane je da svedok "A" nije pouzdan i da poseduje nepotpuno sećanje na događaje i identitet učesnika u njima. Pošto je "A" bila krunski svedok Tužioca, bez njenog svedoženja Pretresnom veću bilo bi nemoguće da osudi Furundžiju.

Sledi kratak podsetnik na činjenice vezane za predmet Furundžija. Prema optužnici, Anto Furundžija bio je lokalni komandant jedinice specijalne policije ("Džokera") pri HVO (Hrvatskog Vijeća Obrane) i dolini reke Lasve u srednjoj Bosni. Za vreme hrvatsko-bošnjačkog rata, "Džokeri" su maja 1993. godine zarobili jednu ženu, Svedoka "A", i zatočili je na mestu opisanom kao "bungalov" u blizini Viteza, gde ju je Furundžija ispitivao.

U toku ispitivanja, jedan od Furundžijinih podređenih – Miroslav Bralo, zvan "Cicko" – prevlačio je nožem preko unutrašnje strane butina i stomaka svedoka "A". Nju je zatim "Cicko" silovao i mučio u sobi, a potom i u ostavi. Furundžiju su decembra 1997. godine u Vitezu uhapsile trupe SFOR-a, na temelju tajne optužnice koja ga je – kao komandira jedinice – teretila jer nije sprečio ili kaznio zločin koji su u njegovom prisustvu počinili njegovi podređeni.

Suđenje Furundžiji nastavljeno je prošle nedelje unakrsnim ispitivanjem od strane Odbrane doktora Muhameda Mujezinovića, lekara iz Viteza koji se pojavio kao svedok Tužioca u prvom delu suđenja. Doktor Mujezinović je ponovio da mu se u leto 1993. godine Svedok "A" – koju je poznavao od ranije – obratila za pomoć, te da je bio šokiran stanjem u kojem se ona nalazila: bila je preplašena, iscrpljena, samoubilački nastrojena i potpuno promenjena osoba.

Advokat odbrane pokušao je da navede doktora Mujezinovića da dijagnostikuje poremećaj prouzrokovan stresom, ali je on to porekao: "Bilo je jasno da je u nevolji i da joj je potrebna stručna pomoć", rekao je on. "Ali, ja nisam stručnjak, već samo lekar opšte prakse." Zato ju je odmah uputio kod doktorke Kadrije Šabić iz Medicinskog centra, lekarke specijalizovane za lečenje žrtava silovanja i seksualnog nasilja.

Posle doktora Mujezinovića, Odbrana je pozvala Svedoka "A". Njeno dvočasovno unakrsno ispitivanje ostalo je zatvoreno za javnost. Tokom dela suđenja koji je potom usledio, odbrana se usredsredila na jedan deo njene izjave: advokat Mišetić podsetio je Pretresno veće da je "A" ranije izjavila da nikada nije imala noćne more, osećaj krivice, nesanicu i druge simptome koje je pomenuo doktor Mujezinović. On je upitao jednog od stručnih svedoka odbrane da li je to tipično za pacijente koji pate od PTSP-a. Dotični stručnjak, profesor Morgan, potvrdio je da je "nedoslednost" takvih pacijenata "tipična", te da ih navodi da "negiraju svoje prethodne izjave". Advokat odbrane Mišetić, međutim, nije potkrepio kredibilitet svog stručnog svedoka kada je, pred kraj saslušanja svedoka, ponovo pozvao profesora Morgana i izričito ga zamolio da povuče deo svoje prethodne izjave.

Za vreme prvog dela saslušanja svedoka prošlog utorka, profesor Morgan je upozorio da se trenutno istraživanje nedoslednosti i nepouzdanosti istraženih svedoka "ne može automatski primeniti na sudskom zasedanju". Kada je posle dva dana ponovo pozvan u kabinu za svedoke,

isti stručnjak je tvrdio da izjave sa svedoženjima svedoka koji pate od PTPS-a ne bi trebalo smatrati verodostojnim i da se u takvim slučajevima uvek moraju potražiti dokazi u pravcu dodatnog potkrepljenja.

Za Odbranu je bilo karakteristično i to što je obznanila identitet Svedoka "A" tako što je u toku javnog pretresa pomenula ime njenog sina, koji je poznata ličnost iz jednog bosanskog grada. Gospodin Mišetić se potrudio da pomene njegovu profesiju, kao i ime samoga grada. Nakon prigovora tužioca, ovaj deo pretresa izbrisan je iz zapisnika, kao i sa audio i video snimaka suđenja, koji se obično emituju sa zakašnjenjem od trideset minuta zbog takvih slučajnih ili namernih obznanjivanja. Najniža tačka pretresa dostignuta je kada je advokat Mišetić pokušao da diskredituje stručnog svedoka tužioca, doktora Danijela Brauna (Daniel Brown) sa Kembridškog univerziteta, upitavši ga da li je pisac s kojim je zajedno napisao knjigu "proглаšen za učesnika u zaveri oko slučaja pronevere 65 miliona dolara u Sjedinjenim Državama?"

Bilo je to previše čak i za izuzetno tolerantnog sudiju Florensa Mambu (Florence Mumba), koji se umešao sa sledećim pitanjem: "Gospodine Mišetiću, kakve to veze ima sa ovim predmetom?" Sudija Rišard Mej (Richard May) kasnije je zauzeo slično skeptičko stanovište prema načinu ispitivanja ovog advokata, objavivši da unakrsno ispitivanje doktora Brauna "nije od pomoći".

Javnost je čula samo delove završne argumentacije obeju strana, koja je usledila za odlukom Pretresnog veća da na otvorenom sudskom ročištu treba pretresati samo pitanja od opšteg interesa. Odbrana je, pak, insistirala da se sve vreme održava otvoreno zasedanje, tvrdeći da "javnost mora da se upozna sa dokazima". Tom predlogu se usprotivila tužilac Brenda Holis (Brenda Hollis), koja je izjavila da je "već previše izašlo na videlo..."

Ne dovodeći u pitanje činjenicu da je Svedok "A" istraumirana višestrukim silovanjem i dugim periodima mučenja, tužilac Holis nastavila je, istakavši da ova činjenica ne predstavlja nikakav razlog za osporavanje njenog kredibiliteta. Po Holisovoj, Mišetiću nije pošlo za rukom da prikaže bilo kakve dokaze da je Svedok "A" izmanipulisana od strane psihoterapeuta, medija ili Tužioca, da je njen mozak oštećen ili da trpi bilo kakve propratne efekte lekova koji su joj prepisani. Svedok "A", zaključila je Tužilac, može biti nedosledna po pitanju izvesnih detalja vezanih za događaje koje opisuje, ali je na sudijama, koji su u ulozi onih koji utvrđuju činjenice, da procene u kojoj meri i na koji način se ta "nedoslednost odnosi na činjenice."

U svojoj završnoj argumentaciji, Mišetić je optužio medije za pogrešno tumačenje strategije odbrane u smislu namere da se Svedok "A" diskredituje na temelju post-traumatskog stresnog poremećaja. Nakon što je porekao da ima nameru da tako nešto učini, Mišetić je ponovio svoju raniju tvrdnju da se izjave sa svedoženjima lica koja pate od PTSP-a "moraju dodatno potkrepiti nezavisnim izvorima." Doneti sud koji se zasniva na samo jednom svedoku, bez bilo kakvog potkrepljenja, značilo bi, prema Odbrani, da će na ovom "veoma važnom suđenju" Pretresno veće prihvatati "nizak nivo dokaza."

FURUNDŽIJA OSUĐEN NA DESET GODINA ZATVORA (druga nedelja decembra 1998.)

Zaključivši da je četvrti ipak moguće verovati (videti Tribunalov bilten br. 101), Pretresno veće II (predsedavajući sudija Florens Mamba, sudija Antonio Kaseze (Antonio Cassese) i sudija Rišard Mej), proglasilo je Antu Furundžiju krivim kao učesnika u mučenju i zbog pomaganja i podstrekivanja nasrtaja na lično dostojanstvo, uključujući i silovanje. Zbog ove

dve radnje, od kojih se obe kvalifikuju kao povrede zakona i običaja rata, Anto Furundžija kažnjen je sa 10 i 8 godina zatvora za svaku od ovih radnji. Ove kazne će se izdržavati istovremeno.

Pošto su se saglasili sa ovim činjenicama, sudijama je preostao zadatak da primene postojeći međunarodni zakon na ovaj konkretan slučaj. Predloživši definicije mučenja i silovanja po međunarodnom humanitarnom pravu, sudije su dale svoj kreativan doprinos njegovom razvoju.

Što se tiče mučenja, Pretresno veće je zaključilo da je zabrana mučenja imala status jus cogensa, koji se može definisati kao utvrđena norma međunarodnog zakona čije se ukidanje ni u kom slučaju ne dopušta. U svojoj presudi, Pretresno veće je ustanovilo da je definicija mučenja sledeća: “namerno nanošenje, delom ili omaškom, nestokog bola ili patnje, fizičke ili duševne, u svrhu pridobijanja podataka ili priznanja ili radi kažnjavanja, zastrašivanja, ponižavanja ili prinude nad žrtvom ili nekom trećom osobom, ili diskriminacije na bilo kojoj osnovi nad žrtvom ili nekom trećom osobom. Da bi takvo delo predstavljalo mučenje, neko od lica mora biti javni zvaničnik ili, u svakom slučaju, mora da nastupa u službenom svojstvu, tj. kao de facto organ države ili nekog drugog entiteta koji sprovodi vlast.”

Pored toga, pošto je ustanovilo da silovanje i drugi ozbiljni vidovi seksualnog zlostavljanja u situacijama oružanog sukoba neosporno povlače za sobom krivičnu odgovornost počinilaca, Pretresno veće je potvrdilo nalaz kod predmeta Elebići da, pod određenim okolnostima, silovanje po međunarodnom pravu može da preraste u mučenje. Ali, Pretresno veće je našlo za shodno da proširi definiciju silovanja koju je po prvi put formulisalo Pretresno veće I Međunarodnog krivičnog Tribunala za Ruandu (ICTR) kod predmeta Akajesu (Akayesu), a zatim je usledilo u presudi ICTY kod slučaja Elebići.

Pretresno veće je ustanovilo u skladu sa međunarodnim krivičnim pravom da se karakterizacija silovanja sastoji od sledećih elemenata: “seksualno prodiranje, ma koliko blago, u vaginu ili anus žrtve, penisom počinioaca ili bilo kojim drugim predmetom koji počinilac koristi, ili u usta žrtve penisom počinioaca, pri čemu se takvo prodiranje postiže uz prinudu, silu ili pretnju silom nad žrtvom ili nekim trećim licem.”

Važno je naglasiti da Furundžiji nije suđeno po principu “komandne odgovornosti”, tj. zbog toga što nije sprečio ili kaznio radnje koje su počinili njegovi podređeni. Veće ga je proglasilo pojedinačno krivim zbog saučesništva u mučenju, te zbog pomaganja i podstrekivanja nasrtaja na lično dostojanstvo, uključujući i silovanje.

Ured tužioca prokomentarisao je presudu kao “važnu odluku zato što pokazuje da će se akti silovanja tretirati ozbiljno. (...) Presuda predstavlja snažnu poruku da krivična dela ove vrste neće biti tolerisana”.

S druge strane, odbrana nije delila tužiočev entuzijazam. Advokat Luka Mišetić izjavio je da je šokiran i zbunjen presudom, te da je kazna od deset godina zatvora posebno šokantna kada se uporedi sa drugim kaznama izrečenim od strane Tribunala. On je naveo primer Zdravka Mucića koji je osuđen na sedam godina zatvora po osnovu komandne odgovornosti za zločine počinjene u logoru Elebići, koji obuhvataju više ubistava i dva silovanja. Mišetić je, takođe, naveo i primer Dražena Erdemovića koji je za učesništvo u ubistvu više od hiljadu muslimana osuđen na kaznu od pet godina zatvora. Odbrana je podnela žalbu na presudu.

Međutim, sve ovo ne može biti jedina briga za Furundžiju i njegov tim branilaca, pošto u presudi stoji da su okrivljeni i njegovi "džokeri" učestvovali u napadu na selo Ahmići, tokom koga je ubijeno oko 200 muslimanskih civila, 16. aprila 1993. Ostaje da se vidi da li može ovo inspirisati tužioca da ponovo otvori slušaj Furundžija, čak i ranije nego što se odbrana nada.

DRAGAN GAGOVIĆ i drugi

GAGOVIĆ UBIJEN PRILIKOM HAPŠENJA (9. januar 1999.)

Dragana Gagovića, prvog među optuženima iz takozvane »Foćanske optužnice« od 26. juna 1996, ubili su pripadnici francuskih trupa SFOR-a prilikom pokušaja hapšenja do kojeg je došlo u subotu, 9. januara 1999. godine u Foči, u istočnoj Bosni i Hercegovini. Po zvaničnoj verziji, koja je predočena u izjavi generalnog sekretara NATO, Havijera Solane (Javier Solana), »za vreme operacije, Gagović je krenuo svojim kolima pravo na vojnike SFOR-a, ugrozivši njihove živote. Vojnici SFOR-a su u samoodbrani otvorili vatru i ubili Gagovića. Nakon samog incidenta Gagović je odvezen na Medicinski fakultet, gde je po prispeću proglašen mrtvim. Nije bilo drugih žrtava. Ova akcija preduzeta je u okviru mandata snaga SFOR-a, a reakcija je bila odgovarajuća i u skladu sa primenljivim pravilima o angažovanju.«

Dragan Gagović (39) bio je prvi iz grupe optuženih iz takozvane »Foćanske optužnice«, objavljene 26. juna 1996. godine. Ovo je bila prva optužnica Međunarodnog krivičnog Tribunala kojom se seksualno nasilje tretira kao ratni zločin. Ova optužnica se detaljno bavi slušajem grada Foče, gde su, prema optužnici, između aprila 1992. i februara 1993. godine muslimanske žene – zajedno sa devojčicama od samo 12 godina – bile podvrgnute »brutalnom režimu banditskog silovanja, mučenja i podjarmljivanja od strane vojnika bosanskih Srba, policajaca i pripadnika paravojnih grupa.«

GORAN JELISIĆ

JELISIĆ PRIZNAO KRIVICU ZA VEŠINU OPTUŽBI (29. oktobar 1998.)

Danas, u produžetku njegovog početnog istupanja, Goran Jelisić je priznao krivicu po 31 od 32 tačke koje se protiv njega navode u drugoj, izmenjenoj i dopunjenoj optužnici, potvrđenoj 19. oktobra 1998. godine. Tužilac, advokat odbrane i optuženi su 9. septembra 1998. godine zajednički podneli Pretresnom veću I poverljivi dokument pod naslovom "*Dogovorena činjenična osnova za priznavanje krivice kojom treba da pristupi Goran Jelisić*". Pretresno veće čine predsedavajući sudija Klod Jorda (Claude Jorda), sudija Fuad Rijad (Fouad Riad) i sudija Almiro Rodrigeš (Almiro Rodrigues). Goran Jelisić priznao je krivicu po 15 tačaka vezanih za zločine protiv čovečnosti i 16 tačaka vezanih za prekršaje ratnih zakona ili običaja. Oni se odnose na 12 slučajeva ubistva, četiri slučaja prebijanja i jedan slučaj pljačkanja privatne svojine na području Brčkog 1992. godine. Optužnica takođe obuhvata i jedan slučaj genocida, za koji nije priznao krivicu.

Na kraju saslušanja, Pretresno veće odlučilo je da može odrediti kaznu posle suđenja za genocid. Sam datum početka suđenja nije određen.

NALIČJE GENOCIDA (prva nedelja decembra 1998.)

“Za četrtve iz Brčkog, genocid je imao lik Gorana Jelisića.” Tužilac Teri Bauers (Teree Bowers) zaključio je ovim rečima prošle nedelje svoje uvodno izlaganje na suđenju Goranu Jelisiću, koje su bile više upućene medijima nego sudijama.

Ali, za dve četrtve koje su prethodno svedočile, nije se radilo toliko o Jelisićevom “liku” koliko o “glasu” u logoru Luka u Brčkom, maja 1992. godine. Njegov lik retko je vičan, ali su glas slušali neprestano, naročito noću, kada se događala večina nedela o kojima su svedočili.

“Uvek bismo mogli da prepoznamo taj glas,” rekao je Svedok “A” sudijama – “i ne bismo ga pomešali sa nekim drugim.” Taj glas bilo je naročito lako prepoznati kada bi ga začuli kako im kroz zvuke batinanja, proklinjanja i krikova koji su dozivali upomoć i koji su dopirali izvan hangara u kojem su bili zatočeni, izdaje naređenja od kojih im se ledila krv u žilama: “Lezite i stavite glave uz rešetke!” Svedok A tvrdio je da su to konkretno naređenja čuli i po 10 do 15 puta na dan.

Oktobra ove godine, Goran Jelisić je tokom pojavljivanja pred sudijama u nekoliko navrata priznao 12 ubistava koja je počinio u Brčkom maja 1992. godine, ali je odbio optužbu za počinjeni genocid. Tužioca stoga otekuje zadatak da dokaže da su 12 ubistava, navedenih u optužnici i brojna druga koje je priznao, počinjena sa genocidnom namerom, s namerom da uništi, u celini ili delimično, bosanske Muslimane kao rasnu, etničku ili versku grupu.

Kao što je najavio u svom uvodnom izlaganju, Tužilac će dokazati takvu Jelisićevu nameru uz pomoć mnogobrojnih četrtava koje će svedočiti ne samo o tome šta je optuženi radio u Brčkom i logoru Luka tokom maja 1992. godine, već i o onome što je govorio. On je navodno govorio ljudima da je u Brčko došao da bi ubijao Muslimane. Nazivajući sebe “srpskim Adolfom”, on se otvoreno razmetao brojem Muslimana koje je pobio. Tokom svog “ubilačkog divljanja, Jelisić je pravio svakodnevna zbiranja”, često govoreći zatočenicima i logorskim čuvarima koliko je ljudi ubio u jednom navratu.

“Ponekada je dnevni zbir prelazio šezdeset, ali bi Jelisić ipak nastavljao sa svakodnevnim pokoljem.” Tužilac tvrdi da Tribunal nikada neće biti u stanju da utvrdi tačan broj četrtava, “ali ako poverujemo čak i u mali procenat ukupnog broja koji je Goran Jelisić isticao, onda broj četrtava sasvim izvesno daleko prelazi stotinu.” On je bio “toliko efikasan i ozloglašen za vreme tog genocidnog divljanja, da su čak i vlasti bosanskih Srba morale da ga zauzdavaju.”

Jelisić, po tvđenju Bauersa, “nije bio neodlučno sredstvo... već efikasan i revnostan učesnik u genocidu... Njemu je bilo jasno na koji se način njegove pojedinačne radnje uklapaju u širu genocidnu kampanju koju su otpočele vlasti bosanskih Srba.”

Tužilac je u tom kontekstu ukazao na do sada nepoznatu pojedinost iz Jelisićeve prošlosti: njemu je zbog prevare bila dosuđena kazna zatvora od tri godine, ali su vlasti bosanskih Srba imale druge planove u vezi sa njim, tako da se početkom maja pojavio u Brčkom u policijskoj uniformi. To je, po Tužiocu, bio “ishod strategije bosanskih Srba da otključaju vrata zatvora kako bi imali dovoljno delata za sprovođenje genocidnog i etničkog čišćenja koje je usledilo u proleće i leto 1992. godine.”

Pre uvodnog izlaganja Tužioca, na zahtev predsedavajućeg sudije Kloda Korde, pred sudom je pročitana kratak rezime zaključaka dvojice holandskih psihijatara koji su nedavno pregledali optuženog. Psihijatri su ustanovili da optuženi ne boluje od bilo kakve duševne bolesti, ali da je

ispoljio “duboke lične poremećaje, sa antidruštvenim i narcisoidnim sklonostima.” Uprkos tome, ovi stručnjaci su zaključili da je Jelisić sposoban da prisustvuje suđenju.

Samo dvoje svedoka sa zaštićenim identitetom, A i B, pojavili su se tokom skoro tri dana suđenja prošle nedelje. Sve značajne pojedinosti njihovih svedočenja se podudaraju.

Svedok A ispričao je sudu da se dve ili tri noći pošto je dospao u logor - ne bi li “prekratio sebi muke” – prijavio u grupu “dobrovoljaca” koje su čuvari prozivali da izađu iz hangara. Te grupe od po četvoro ljudi bivale su postrojene duž hangarskog zida i dobijale batine. Čuvari su im psovali “balijske majke” (balijska je pogrdan izraz za Muslimane), te su izdvajali jednog od “dobrovoljaca” kome bi Jelisić naredio da legne na beton i prisloni lice uz rešetku kanalizacijskog slivnika.

Jelisić bi mu tada ispaljivao metak u glavu iz neposredne udaljenosti. Jelisić je očigledno htio da svede na najmanju moguću meru potrebu za očišćenjem posle pogubljenja: metalna rešetka vodila je u kanalizaciju, koja je oticala u reku Savu. Jelisić bi posle toga naredio svedoku A i još jednom zatočeniku koji je stajao pored njega da uzmu telo žrtve i utovare ga u kamion s hladnjačom u kojoj su stajala i tela drugih pogubljenih zatočenika.

Priča koju je Svedok B ispričao o tome kako su nastradala dvojica njegovih prijatelja, jedan Musliman i jedan Srbin, bila je najdirljiviji deo svedočenja prošle nedelje. Pre rata Musliman Smail Rizić bio je ugledni građanin Brškog, “čovek broj dva u opštinskim vlastima”, rekao je “B”. Ime njegovog prijatelja Srbina kod kojeg se Ribić sakrio kada je počeo rat i čiji je zadatak navodno bio da ga prebaci u inostranstvo, do sada je ostalo nepoznato. Oni su uhapšeni sredinom maja 1992. godine i dovedeni u logor Luka. Tamo im je zbog povreda zadobijenih prilikom batinanja bilo teško da uđu u hangar, pa su se držali za ruke. Videvši to, jedan čuvar je viknuo: “Pogledajte kako se vole Musliman i Srbin!” Svedok B objasnio je kako su ih ranije u policijskoj stanici tukli do iznemoglosti, ali nisu uspeli da ih razdvoje.

Za vreme nekoliko narednih časova, čuvari su ih naizmenično tukli svime što bi im dopalo šaka, i oko 8 sati uveče najpre su dotukli Srbina, a zatim Muslimana. B je, kao i obično, dobio zadatak da spere krv sa betona. On nije video ko ih je ubio, ali je čuo Jelisića kako kaže: “Ako ja mogu da ubijem Srbina, čemu onda vi Muslimani možete da se nadate. Vi ste niko i ništa. Sve bi vas trebalo pobiti.”

Prilikom unakrsnog ispitivanja prve dvojice svedoka, Odbrana nije ni pokušavala da ospori prozivanje “dobrovoljaca” i njihova ubijanja iznad metalne rešetke. Jelisić nije porekao da ih je ubio, ali je njegova Odbrana osporila tvrdnje da su ova ubistva bila učinjena iz rasnih razloga.

Time su obuhvaćena i poricanja da su Jelisić i ostali psovali zatočnike, nazivajući ih “turskom bandom” i “nepostojećim narodom” i preteći im da će “svi oni biti istrebljeni”. Odbrana je istakla da se psovke i pretnje ne pominju u pismenim izjavama koje su svedoci dali Tužiocu pre početka suđenja i pre nego što je Jelisić priznao sve zločine, izuzev genocida. Tim odbrane, na čelu sa advokatom Veselinom Londrovićem iz Republike Srpske, te Jovanom Babićem iz SRJ i britanskim advokatom Majklom Grivzom (Michael Greaves), takođe nastoji da prikaže događaje koji su se odigrali tokom maja 1992. godine u Brčkom i logoru Luka kao potpuni haos i istu anarhiju, u kojoj nije bilo nikakve organizacije, lanca komande, te samim tim ni planova ili namera o sprovođenju genocida.

Suđenje Goranu Jelisiću nastavlja se 25. januara 1999. godine.

DARIO KORDIĆ i drugi

SUĐENJE POŠINJE 12. APRILA 1999.GODINE (druga nedelja januara 1999.)

Peto sudsko ročište za zločine koje su snage HVO počinile tokom 1993. godine u srednjoj Bosni u celini, a posebno u dolini reke Lasve, treba da počinje 12. aprila 1999. godine. Ovo suđenje sledi za suđenjima Blaškiću, Aleksovskom, Furundžiji i “Kupreškiću i drugima”. Na optuženičkoj klupi naći će se Dario Kordić, vrhovni politički lider HVO u srednjoj Bosni, kao i Mario Perkez, komandant HVO brigade iz Viteza. I Kordić i Perkez dobrovoljno su se predali Tribunalu u oktobru 1997. godine, nakon što su navodno dobili garancije od Amerikanaca da će njihovo suđenje poći u roku od pet meseci nakon predaje. Međutim, obojica će morati da čekaju punih 18 meseci – kako zbog preopterećenosti Tribunala poslom, tako i zbog činjenice da je optužnica protiv njih u međuvremenu izmenjena i znatno dopunjena.

Kordiću i Perkezu sudiće Pretresno veće III (predsedavajući sudija Ričard Mej; sudija Muhamed Benuna i sudija Patrik Lipton Robinson (Patrick Lipton Robinson)).

RADISLAV KRSTIĆ

KRSTIĆ UHAPŠEN, OPTUŽNICA OBJAVLJENA (prva nedelja decembra 1998.)

Ured tužioca potvrdio je 2. decembra 1998. godine da su vojnici SFOR-a u američkom sektoru u severo-istočnoj Bosni lišili slobode komandanta V korpusa Vojske republike Srpske, general-potpukovnika Radislava Krstića, na osnovu optužnice od 30. oktobra 1998.

Prema navodima optužnice okrivljeni, general Krstić je, kao komandant drinskog korpusa VRS, počinio delo genocida za vreme i nakon pada Srebrenice, zaštićene zone UN, između 11. jula i 1. novembra 1995. godine. Okrivljeni je takođe optužen po još pet drugih takozvanih optužnica (sve su povezane sa događajima oko pada Srebrenice): zavera radi vršenja genocida; istrebljanje, zločin protiv čovečnosti; ubistvo, zločin protiv čovečnosti i kršenje zakona i običaja rata; i progon, zločin protiv čovečnosti. Okrivljeni je optužen na osnovu njegovog direktnog učestvovanja u izvršenju tih zločina, a takođe i na osnovu komandne odgovornosti za činjenja onih koji su bili pod njegovom komandom. Optužnicu je potvrdio sudija Mumba 2. novembra, koji je takođe naložio da optužnica ostane tajna sve dok ona ili nalog za hapšenje ne budu uručeni.

Ovo je treća optužnica za zločine počinjene u Srebrenici koja je do sada objavljena. Prva je bila objavljena još u novembru 1995. godine, protiv tadašnjih političkih i vojnih lidera bosanskih Srba, Radovana Karadžića i Ratka Mladića. Posle toga je maja 1996. godine usledila optužnica protiv Dražena Erdemovića, koji je priznao svoje učestvovanje u ubijanju preko 1000 muškaraca Muslimana na poljoprivrednom dobru Pilica blizu Srebrenice 16. jula 1995. godine. Zbog toga što je priznao, pokazao kajanje i sarađivao sa Tužiocem, Erdemović je dobio kaznu od samo pet godina zatvora.

Optužnica navodi da Krstić i njegovi saradnici ne samo što “nisu istraživali i kañnjavali bilo koga od svojih potčinjenih u VRS koji su odgovorni za ubijanja i pogubljenja”, već su, naprotiv, “i sami učestvovali u organizovanim i sveobuhvatnim nastojanjima da prikriju i zataškaju slušajevu ubijanja i pogubljenja zakopavajući tela žrtava na izolovanim mestima raštrkanim po

celom ovom širokom području.” Kada je postalo očigledno da je međunarodna zajednica saznala za ubijanja i pogubljenja, “Radislav Krstić i optuženica u pripremi pred objavljivanje uzeli su učešća u drugom pokušaju prikrivanja ubijanja i pogubljenja iskopavajući tela iz prvobitnih masovnih grobnica i prenoseći ih na druga mesta, u nove grobove.”

Navedeno je pet lokacija gde je “vojno osoblje VRS i njihovi činici pod komandom Radislava Krstića i “optuženica u pripremi pred objavljivanje... iskopavali grobove i prenosili tela na nova mesta:” kod brane u Petkovcima, u Orahovcu, poljoprivrednom dobru Branjevo i u Glogovi. General Krstić i njegova dva anonimna saradnika su, po optužnici, “pojedinačno odgovorni” za sve te zločine okvalifikovane kao genocidne ili saosjećništvo u sprovođenju genocida, pošto su “počinili, planirali, podstrekivali, naredili ili na druge načine pripomagali i podsticali planiranje, pripremanje ili sprovođenje” ovih zločina.

GENERAL KRSTIĆ NE PRIZNAJE KRIVICU (druga nedelja decembra 1998.)

Krstić je mirno pratio tridesetominutno čitanje optužnice i nabranje srebreničkih stratišta i masovnih grobnica. On je sabrano i odlučno odgovorio na svih šest tačaka optužnice koje ga terete za genocid ili saosjećništvo u sprovođenju genocida, istrebljivanje, ubijanje i proganjanje civila bosanskih Muslimana na temelju političkih, rasnih ili verskih razloga. “Nisam kriv,” izjavljivao je svaki put.

Suđenje će se stoga održati u roku od trideset dana, uz prethodno predstavljanje dokaza tužiocu odbrani. Odbrana će zatim imati na raspolaganju dva meseca da uloži preliminarne predloge. Nakon pretresa, Petrušić je najavio da će njegov prvi potez biti da zahteva privremeno puštanje na slobodu optuženog iz zdravstvenih razloga i zbog nedostatka odgovarajuće terapije u lečenju u pritvornoj jedinici.

ODBRANA OPTUŽUJE TRIBUNAL ZA NEODGOVARAJUĆI MEDICINSKI TRETMAN OPTUŽENOG (četvrta nedelja januara 1999.)

Portparol Tribunala, Jim Landale, bio je prošle nedelje veoma angažovan na odbijanju optužbi na račun Tribunala o navodnoj nebrizi za zdravlje generala Krstića koje je izneo advokat Nenad Petrušić, Krstićev branilac. Petrušić je tvrdio da je “lekarska komisija Tribunala pregledala njegovog branjenika tek kada su zacelile povrede koje su mu bile nanete tokom akcije SFOR-a”. Petrušić je dalje naveo da te povrede “bile vidljive golim okom 7. decembra prošle godine, tokom Krstićevog prvog pojavljivanja na sudu”, a “pregled je obavljen tek 20 dana kasnije, kada su modrice i otekline na generalovim nogama i rukama prošle”, te da zbog toga o njima u medicinskom izveštaju nema ni pomena.

Prema Landale-u, međutim, stvari stoje “malo drugačije”. General je, naime, odmah po sletanju aviona, 3. decembra, sa aerodroma odveden u privatnu bolnicu, u kojoj je imao kompletan pregled, uključujući pregled srca. Tek nakon toga prebačen je u pritvorsku jedinicu, gde je sledećeg jutra potrobno pregledan od strane zatvorskog lekara. Čitav tretman nastavljen je zakazanim specijalističkim pregledom hirurga-ortopeda, specijaliste za tretman invalida (general od ranije ima amputiranu desnu nogu do kolena). Kada je, međutim, specijalista stigao Krstić je odbio da se podvrgne pregledu. Na kraju, 23. decembra generala je pregledala grupa lekara koja je doputovala iz Beograda. Landale je takođe izrazio zadovoljstvo što je Krstić promenio svoju odluku i pristao na specijalistički pregled.

Ovim je, bar što se Tribunala tiče, završen “zdravstveni slušaj generala Krstića”.

ZORAN KUPREŠKIĆ i drugi

SVEDOČENJE RODBINE ŽRTAVA IZ AHMIĆA (prva nedelja oktobra 1998.)

Prošle nedelje udovice i ožalošćene majke i sestre žrtvi su muševci, sinovi, braća i ostali muški članovi porodica pobijeni u pokolju u Ahmiću do kojeg je došlo 16. aprila 1993. godine, pojavile su se na suđenju Kupreškiću i drugima. Njihova svedočenja, prožeta emocijama, često su prekidana suzama ili zatvarana za javnost jer su se u njima spominjala imena drugih svedoka iz Ahmića, žrtvi je identitet zaštićen. Svaka od žena-svedoka iz Ahmića doživela je neku porodičnu tragediju, a njihove priče o onome što se događalo i dogodilo u Ahmiću 16. aprila 1993. godine uglavno su iste. One su ispričale kako su ih u svitanje probudile snažne eksplozije i detonacije, a zatim su im vojnici upali u kuće i naterali ih da izađu napolje, zapalili kuće, ubijali muškarce na licu mesta ili ih odveli tako da ih više nikada nisu videle. Žene su terane u beg, prisiljene pretnjama, uvredama, ponekad i oružjem. Dok su bežale, pokušavajući ponekad da se sakriju u izgorelim kućama ili obližnjoj močvari, videle su kako njihovi hrvatski susedi ubijaju njihove bošnjačke susede. Pre tog kobnoga dana, kako je ustvrdila jedna od svedoka prošle nedelje, “bili smo dobri susedi... živeli smo lepo. Ali, oni su nas izdali!” Na sreću, dodala je ona, “neki su preživeli i mogu da dođu ovde i ispričaju šta se dogodilo.” A njoj se dogodilo to da su joj bivši susedi na njene oči ubili trinaestogodišnjeg sina, muža, oca i druga dva muška člana porodice. Opisala je, kroz suze, kako ih je preklinjala: “Ne moga sina, mog Amira”, ali ništa nije pomoglo.

Jedan oficir UNPROFOR-a i jedan holandski stručnjak takođe su svedočili prošle nedelje. Dotični stručnjak analizirao je uzorak koji je uzet sa zgarišta jedne od spaljenih kuća u Ahmiću. Pet godina posle zločina, on nije pronašao trag naprava za potpaljivanje u uzorku koji mu je predan, ali nije isključio mogućnost da su možda bile korišćene i da su njihovi tragovi vremenom išezli. Tužilac i svedoci iz Ahmića tvrde da su vojnici HVO nosili boce i kablice sa tečnošću kojom su posipali nameštaj pre nego što bi zapalili kuće.

TUŽILAC ZAVRŠIO SA PREDSTAVLJANJEM DOKAZA (druga nedelja oktobra 1998.)

Prošle nedelje predavljanje dokaza Tužioca protiv šestorice bosanskih Hrvata optuženih za učestvovanje u pokolju počinjenom nad muslimanskim žiteljima sela Ahmići 16. aprila 1993. godine ponovo je poprimilo oblik saslušanja koja su delimično bila zatvorena za javnost da bi se zaštitio identitet svedoka.

Od onih nekoliko svedoka koji su svedočili javno, svedočenje Ediba Zlotrga, bivšeg kriminologa iz policije u Vitezu ističe se svojim zanimljivim sadržajem i potencijalnom vrednošću.

Do početka hrvatsko-muslimanskog sukoba, Zlotrg je bio kolega, kao i lični i porodični prijatelj optuženog Vlade Šantića, koji je bio tadašnji zamenik komandira policije u Vitezu.

Međutim, već maja 1992. godine Zlotrg je primetio da njegov prijatelj i kolega Šantić učestvuje u zataškavanju istrage povodom ubistva jednog Muslimana. U decembru iste te

godine, Zlotrga su uhapsili pripadnici vojne policije HVO za vreme istrage povodom ubistva dvojice vojnika iz Armije BiH, koji su takođe bili Muslimani. On je, pak, ubrzo bio pušten na slobodu, na intervenciju njegovog prijatelja Šantića. Odgovarajući na pitanja Tužioca, svedok je izvukao zaključak iz činjenice da je vojna policija poslušala njegovo naređenje da je Šantić “verovatno imao neku moć”, to jest, da se nalazio na nekom višem položaju.

Zlotrg je bio ponovo uhapšen 26. aprila 1993. godine i odveden u izumrli “bungalov” (sedište Džokera, jedinice specijalne vojne policije HVO, često pominjane na drugim suđenjima za zločine počinjene u dolini reke Lasve). Na otprilike 10 metara od bungalova, dok je bio zajedno sa drugim zatočenicima s rukama iza glave na vratu, Zlotrg je posvedočio da je jasno čuo glas svog bivšeg kolege i prijatelja, Vlade Šantića. “Poznajem ga izuzetno dobro i ne bih mogao da pogrešim,” izjavio je svedok.

Zlotrg je zatim odveden u logor Kaonik (takođe spominjan na drugim suđenjima vezanim za dolinu Lasve), odakle je skoro svakodnevno odvođen da kopa rovove. Jednom prilikom, dok je kopao, čuo je kako jedan od izumrli traži uputstva od nekoga preko terenskog radija. Ponovo je prepoznao glas Vlade Šantića. Kad su ga konačno pustili na slobodu u sklopu razmene zarobljenika, Zlotrg je u vojnom zatvoru u Travniku razgovarao sa Ivanom Josipovićem, bratom Šantićeve žene i nekadašnjim sudijom iz Viteza, koji se zadesio tu kao zarobljenik Bosanske armije.

Josipović mu je tom prilikom navodno rekao da je Vlado Šantić predvodio napad na Ahmiće u osvit 16. aprila iz pravca gorepomenutog bungalova, te da je bio prisutan tu sve vreme tokom napada u kojem je ubijeno oko 200 civila. Ovu izjavu svedoka osporio je Šantićev advokat odbrane, zagrebački advokat Petar Pavković, koji je istakao da je Josipović u to vreme bio u bošnjačkom zatvoru i da je stoga – ukoliko je uopšte to i rekao – takva izjava data pod prisilom, te da stoga nema vrednost dokaznog materijala.

Suđenje Kupreškiću i drugima odloženo je do početka predavljanja dokaza odbrane. U utorak, 20. oktobra, Pretresno veće II (predsedavajući sudija Antonio Caseze i sudije Ričard Mej i Florens Mamba) i predavnici Tužioca i Odbrane posetili su Ahmiće na licu mesta. Svrha ove posete je da se lično vide mesta koja predstavljaju predmet optužnice, te da se iz prve ruke steknu saznanja i proceni topografija ovog područja uključujući i razdaljinu među kućama, putanje projektila i rute saobraćanja, te da se proceni obim razaranja koje je ovaj lokalitet pretrpeo. Bilo to prvi put da Pretresno veće obavlja svoju sudsku funkciju izvan prostorija Tribunala.

ONEMOGUĆENA POSETA SELU AHMIĆI (treća nedelja oktobra 1998.)

Sudije Caseze, Mamba i Mej otkazali su posetu Pretresnog veća II Ahmićima, koja je bila zakazana za 20. oktobar 1998. godine, nakon što je u bezbednosnoj proceni SFOR-a razjašnjeno da Pretresno veće ne bi moglo da obavi nijednu od poseta pešice. Planiran je obilazak pešice delova sela radi razgledanja lokacija relevantnih za suđenje “Kupreškiću i drugima”. Procenjeno je da to ne bi bilo bezbedno na području na kojem su se tokom rata odigrale čestoke borbe i gde je još uvek prisutna opasnost od aktiviranja eksplozivnih naprava.

ODBRANA: “AHMIĆI SU BILI LEGITIMNI VOJNI CILJ” (druga nedelja januara 1999.)

U svom predmetu protiv šestorice (Zorana, Mirjana i Vlatka Kupreškića, Draga Josipovića, Dragana Papića i Vladimira Šantića), Tužilac je pokušao da pokaže kako su snage HVO, uz pomoć optuženih i drugih Hrvata iz toga kraja, organizovali i sproveli u delo koordinirani napad na selo Ahmići koje nije imalo nikakvu odbranu, tokom kojeg je ubijeno preko 100 civila, među kojima i pedesetak žena i dece. Odbrana, s druge strane, pokušava da dokaže da su Ahmići bili “legitimna vojna meta” zbog strateškog značaja puta koji kroz njih prolazi. Takođe su nastojali da pokažu da je “pojačana meta” Armije BiH, koja je brojala oko 180 boraca, bila stacionirana u Ahmićima i obližnjem selu Santićima, tako da žrtve pokolja u Ahmićima nisu bili samo civili, već i vojnici.

Tokom prve nedelje Odbrana se u svom slučaju usredsredila na svedoženje jednog jedinog svedoka, Zvonimira Ćilića, koji je bio šef informativne kancelarije pri združenom hrvatsko-muslimanskom kriznom štabu u Vitezu, a zatim i predstavnik za štampu kod Marija Ćerkeza, komandira HVO brigade iz Viteza. Protiv Ćerkeza lično takođe je podignuta optužnica zbog zločina počinjenih u dolini Lasve. Ćilić je opisao sudu opšte prilike koje su u to doba vladale u srednjoj Bosni, izjavivši da Hrvati nisu sprovodili nikakvu diskriminaciju protiv Muslimana. Ćilić je takođe detaljno opisao raspadanje centralnih vlasti u Bosni u vreme izbijanja rata, zbog čega su Hrvati počeli da organizuju sopstvenu odbranu. On je ustvrdio da su sve strane uspostavljale “paralelne strukture u vladi”, a ne samo Muslimani. Ćilić je završio svoje svedoženje analizom slabosti kod organizacije policijskih snaga u ovom području. Shodno tome, rekao je on, “kriminal je cvetao”.

Za vreme unakrsnog ispitivanja, Ćilić je osporio tvrdnje tužioca Frenka Tereira (Franck Terreira) da su bosanski Hrvati - posredstvom formiranja takozvane Hrvatske Zajednice Herceg-Bosne (HZ HB) – otpočeli proces podriivanja centralne vlasti u Sarajevu. Naprotiv, uzvratilo je Ćilić odlučno, HZ HB je zapravo bila formirana na taj način da Hrvati budu spremni da brane ne samo sebe, već i celu Bosnu. Da nije bilo HVO, čitava Bosna bi postala plen vojske bosanskih Srba, dodao je on. U odgovor na pitanje Tužioca ko je učestvovao u napadu na Ahmiće 16. aprila 1993. godine, svedok je odgovorio da ne zna, ali da “to nije bila brigada HVO iz Viteza”. Spekulacije na tu temu, rekao je Ćilić, “još uvek su mnogobrojne”.

ODBRANA TVRDI DA U AHMIĆIMA NIJE BILO PROGONA (treća nedelja januara 1999.)

Predmet odbrane za šestoricu bosanskih Hrvata, optuženih za učestvovanje u pokolju do kojeg je došlo u selu Ahmićima 16. aprila 1993. godine, prošle nedelje se ograničilo na opovrgavanje Tačke 1 optužnice, koja tereti optužene za proganjanja civila bosanskih Muslimana na “političkoj, rasnoj ili verskoj osnovi”. U tom smislu, a uz pomoć troje svedoka, oni su nastojali da dokažu ne samo to da optuženi nisu učestvovali u proganjanju, već da u tom delu srednje Bosne (dolina reke Lasve) uopšte nije bilo proganjanja Muslimana. Takođe nije bilo ni diskriminacije, a ni otpuštanja sa posla.

Svedok Vlado Divković, direktor fabrike municije u Vitezu, tvrdio je da je do aprila 1993. godine “etnička ravnoteža” kako među zaposlenima, tako i među članovima uprave bila očuvana. On je zatim ustvrdio da je – takođe do aprila 1993. godine – fabrika isporučivala eksploziv i municiju podjednako HVO i Armiji BiH. Da bi to potvrdila, odbrana je podnela na uvid izveštaje o isporuci municije koja je otpremana na obe strane. Iako je Tužilac zapazio da na poslednjem dokumentu koji je podnet u vezi sa isporukom municije Armiji BiH stoji datum iz decembra 1992. godine, svedok je tvrdio da su se takve isporuke nastavile sve do aprila sledeće godine. Tužilac Majkl Bleksil (Michael Blaxill) ironično je zapazio kako izgleda kao slučajno

“da imamo samo dokumenta iz 1992. godine”. Zbog toga mu je odbrana uputila prigovor, a predsedavajući i sudija Antonio Caseze ukor, uz zahtev da se “uzdrži od komentara”.

SVEDOCI “POZAJMLJENI” IZ PREDMETA BLAŠKI
(četvrta nedelja januara 1999.)

Suđenje Kupreškiu i drugima prošle nedelje je na trenutke delovalo kao repriza epizode iz suđenja generalu Tihomiru Blaškiu: isti svedoci pojavili su se u kabini, odvijala se ista priča, isti video zapisi priloženi su kao dokaz. Jedina razlika ogledala se u tome da se ovoga puta na optuženičkoj klupi pojavilo šestorica bosanskih Hrvata, optuženih za proganjanje muslimanskog stanovništva iz doline reke Lasve u celini, a posebno 16. aprila 1993. godine, prilikom pokolja meštana sela Ahmići.

Advokati šestorice optuženih (Kupreški i drugih) ne samo što je “pozajmio” svedoke i dokazne predloške, već i deo strategije koju je usvojila Odbrana generala Blaškija. Oni su takođe nastojali da dokažu da je “spirala nasilja” u hrvatsko-muslimanskom sukobu u srednjoj Bosni, koji je dostigao vrhunac 16. aprila 1993. pokoljem u Ahmićima, bila izazvana zločinima koje su 26. januara 1993. godine počinile snage bosanskih Muslimana protiv hrvatskog stanovništva u selima Dušina i Lasva.

Dva meseca nakon svedoženja na suđenju Blaškiu, Jelka Rajić ponovo je svedočila prošle nedelje. Ona je opisala napad VII muslimanske brigade Armije BiH i “mudžahedina” na sela Dušina i Lašva, tokom koga je nekoliko ljudi uhvaćeno i pogubljeno. Na video snimku koji je priložen kao dokaz ona je identifikovala 10 poginulih, od kojih je jedan bio njen muž. Na video snimku dobijenom od lokalne hrvatske tv stanice prikazani su mnogobrojni leševi. Na pitanje predsedavajućeg sudije Kasezea kakva je svrha insistiranja na detaljima koji su se odigrali u Dušini, Jadranka Sloković-Glumac, branilac braće Kupreški, odgovorila je da je napad na Dušinu bio “prvi zločin koji je izazvao sve”. U vezi sa tim, odbrana u ovom slučaju otišla je korak dalje od Blaškijeve odbrane. Insistiraju na teoriji o “spiralni nasilja”, Blaškijeva odbrana nije poricala niti pokušavala da opravda zločine počinjene od strane HVO-a, već je pokušala da pokaže kako je ta spirala rasla i na kraju otišla van kontrole. Branioци u ovom slučaju ne samo da su negirali bilo kakav progon muslimana od strane bosanskih Hrvata u centralnoj Bosni u relevantnom vremenu, već su tvrdili da su, u stvari, Hrvati bili žrtve progona i zločina počinjenih od strane regularnih vojnih snaga bosanskih muslimana i njihovih saveznika “mudžahedina”.

Najveći deo prošle nedelje protekao je u opisima “atmosfera straha” koju su stvarale različite oružane grupe muslimanskih odbrambenih snaga (Muslimanske oružane snage, MOS) i “mudžahedini” u Zenici, najvećem gradu u tom delu Bosne.

Jadranka Tolić, medicinski tehničar, koja je u to vreme radila u laboratoriji zeničke bolnice, opisala je kako se postepeno stvarala “atmosfera netrpeljivosti”. Ona je ispričala kako su “mudžahedini” pokušali da “prevaspitaju naše Muslimane”, kako su domaći muškarci Muslimani pokušali da puštaju brade, a njihove žene pokušale da nose hidžab (veo). Ona je izjavila da su jednoga dana nemuslimanskom bolničkom osoblju bele uniforme bile obeležene krstovima, te da su Muslimani po noći svojim susedima Hrvatima obeležavali kućne kapije krstovima. Sve to, a posebno zločin koji se odigrao u Dušini, naglasila je ona, usadilo je veliki strah kod domaćih Hrvata i nateralo ih da odu iz Zenice, koja se i do dana današnjeg, tri godine posle Dejtonskog mirovnog sporazuma smatra “muslimanskim gradom”.

Nekoliko svedoka iz prošlonedeljne serije koji su poznavali optuženu braću Zorana i Mirjana Kupreškića, opisalo ih je kao poštene, dobre, umerene i tolerantne ljude, podjednako omiljene među bosanskim Srbima i Muslimanima. Oni su bili ljudi, kako se jedan svedok izrazio, koji “čak ni slučajno” ne bi počinili zločine koji im se pripisuju u optužnici.

MLADEN NALETIĆ i drugi

PRVA OPTUŽNICA ZA DOGAĐAJE U MOSTARU

(22. decembar 1998.)

Prvi put od kada je stupila na mesto glavnog tužioca, 1. oktobra 1996., Luiz Arbur je napustila praksu “tajnih” optužnica. Optužnica protiv Naletelića i Martinovića, koja ih tereti za zločine počinjene u Mostaru tokom 1993. i 1994. godine, objavljena je dan nakon što ju je sudija Richard May potvrdio 21. decembra.

Mladen Naletelić, poznat i kao Tuta (52), učestvovao je u navedenim događajima kao komandant specijalne jedinice HVO poznate kao “Kačnjenička bojna”. Vinko Martinović, poznat i kao Štela (35), bio je prvi komandant ultra-desničarske milicije, Hrvatskih odbrambenih snaga (HOS), a kasnije je pristupio “Kačnjeničkoj bojni” gde je bio postavljen za komandira antiterorističke grupe “Mrmak”, kasnije preimenovane u “Vinko Skrobo”.

Zločini koje im tužilac stavlja na teret grupisani su u šest kategorija:

PROGONI: okrivljeni su navodno zajedno sa ostalim vođama i članovima HV i HVO, planirali, podsticali, naredili ili izvršili, ili pomogli planiranje, pripremanje i izvršenje zločina protiv čovečnosti, širokim ili sistematskim progonom bosanskih muslimanskih civila na političkoj, rasnoj, etničkoj ili verskoj osnovi, na teritoriji samoproklamovane Hrvatske zajednice Herceg-Bosna;

Primoravanje civila i ratnih zarobljenika na **NEZAKONIT RAD** i korišćenje istih kao **ČIVI ŠTIT**: prema optužnici Naletelić i Martinović primoravali su pritvorene civile i ratne zarobljenike da za račun HV i HVO kopaju rovove, grade položaje đakovima sa peskom, izvlače mrtve i ranjene hrvatske vojnike, prenose municiju i eksplozive, rizikuju i svoje živote na linijama fronta. Optužnica tereti Martinovića da je 17. septembra 1993. tokom napada HVO na položaje Armije BiH u Mostaru, naredio 15-orici muslimanskih zatvorenika da obuku uniforme HVO, podelio im drvene puške, i naterao ih da “predvode” napad. Tom prilikom poginulo je deset zatvorenika;

TORTURA I NAMERNO NANOŠENJE VELIKIH PATNJI: prema optužnici, Naletelić i Martinović su lično učestvovali u mučenju muslimanskih civila i ratnih zarobljenika i to su činili pred svojim podređenima;

NAMERNO UBIJANJE: Martinović optužnica tereti za ubistvo Nenada Haramdžića u julu 1993.g.;

NASILNO PREMEŠTANJE STANOVNIŠTVA: prema optužnici, nakon napada “Kačnjeničke bojne” na sela Sovići i Doljani, oko 450-oro dece, žena i staraca proterano je na teritoriju Gornjeg Vakufa, koja je bila pod kontrolom armije BiH. Takođe, optužnica okrivljene tereti i za proterivanje stanovnika Mostara između maja 1993. i januara 1994.

UNIŠTENJE I PLJAČKA IMOVINE: Naletelić je optužen da je izdao naredbu za uništenje muslimanskih kuća u selima Sovići, Doljani i Raštani, kao i za demoliranje džamije u Sovićima. Obojica okrivljenih optuženi su za sistematsko uništenje i pljačku muslimanskih kuća u Mostaru u periodu od maja 1993. do januara 1994. godine.

Naletelić i Martinović su optuženi na osnovu individualne krivične odgovornosti, kao i na osnovu komandne odgovornosti za postupke svojih podređenih. Naletelić je optužen po 17 tačaka: zločini protiv čovečnosti (4), teške povrede međunarodnih konvencija (6) i kršenje prava i običaja rata (7). Vinko Martinović je optužen po 22 tačke: zločini protiv čovečnosti (5), teške povrede međunarodnih konvencija (8) i kršenje prava i običaja rata (9).

SLUČAJ OMARSKA – KERATERM
(spojeni predmeti Meakić i drugi i Sikirica i drugi)

“NISAM KRIV” – 36 PUTA
(druga nedelja decembra 1998.)

Četvorica optuženih za zločine počinjene u ozloglašanim logorima Omarska i Keraterm 1992. godine, prošle nedelje ponovo su se izjasnili da “nisu krivi” u vezi sa zločinima koje im pripisuje Tužilac. Oni su se po prvi put izjasnili da nisu krivi u aprilu i maju ove godine, nakon što je SFOR uhapsio Miroslava Kvočka, Mlađo Radića i Milojicu Kosa, dok se Zoran Igić sam predao Tribunalu.

U međuvremenu su se dve optužnice podignute protiv njih pretopile u jednu optužnicu, tako da su njih četvorica pozvani da se ponovo izjasne o svojoj krivici 10. decembra. Prvobitne optužnice za Omarsku (“Meakić i drugi”) i Keraterm (“Sikirica i drugi”) protiv još desetoro lica koja su još uvek na slobodi ostaju nepromenjene. Najznačajnije izmene kod optužnica protiv ove četvorice zatvorenika ogledaju se u tačkama od 1 do 3, kojima se optuženi terete za “proganjanje bosanskih Muslimana, bosanskih Hrvata i pripadnika ostalih nesrpskih nacionalnosti na području Prijedora, na političkoj, rasnoj ili verskoj osnovi.”

Prema navodima optužnice, cilj proganjanja bilo je “trajno izmeštanje” ili “etničko čišćenje” skoro celokupnog stanovništva bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, dopuštajući prisustvo tek malog broja pripadnika nesrpskih nacionalnosti koji bi pristali na uslove života u državi u kojoj preovladavaju Srbi.” Sredstva koja su korišćena za postizanje tih ciljeva obuhvatala su »ubistva, mučenje i batinanje, seksualno nasrtanje i silovanje, zlostavljanje, ponižavanje, psihološko vrećanje i zatvaranje u nečovečnim uslovima u logorima Omarska, Keraterm i Trnopolje.« Taj cilj je bio postignut: tokom 1992. i 1993. godine, kada je skoro celokupno nesrpsko stanovništvo iz Prijedorskog okruga u severozapadnoj Bosni pobijeno ili prognano. Ukupan broj ubijenih i prognanih lica zajedno iznosi oko 500.000.

Miroslav Kvočka bio je najpre zapovednik, a zatim zamenik zapovednika zatvorskog logora Omarska. Milojica Kos i Mlađo Radić bili su šefovi smena koji su nadzirali rad jedne od tri smene čuvara koji su držali logor Omarska, dok je Zoran Igić bio »čest posetilac« oba logora, gde je – po navodima optužnice – dolazio da bi učivao u sadističkom mučenju zatočenika, ubijajući ih i batinajući čestoko.

Tužilac smatra svu četvoricu »pojedinačno odgovornim« za proganjanje, nečovečne postupke, nasrtanje na lično dostojanstvo, ubijanja, mučenje i svirepo ophćenje. Pored toga, Radić je takođe optužen za silovanje i seksualno nasilje nad dve zatočenice u zatvorskom logoru

Omarska. Radić i Kos su, s obzirom na njihove »visoke rukovodeće položaje« dodatno optuženi zbog komandne odgovornosti u vezi sa zločinima koje su počinili njihovi potčinjeni, koje oni nisu ni sprečili a ni kažnjavali. Četvrti iz grupe optuženih, Zoran Đigić, tereti se samo »pojedinačnom krivičnom odgovornošću« za zločine koje je navodno počinio lično.

Kvokva, Kos i Đigić terete se po četiri tačke vezane za zločine protiv čovečnosti i četiri tačke vezane za zakone i običaje rata. Usled dodatnog teretanja zbog silovanja, obe ove kvalifikacije su pripisane Radiću šest puta. Svi gorepomenuti zločini u prvobitnoj optužnici okvalifikovani su i kao teška kršenja Ženevske konvencije, ali je Tužilac izgleda odustao od njih u izmenjenoj optužnici, da ne bi morao da dokazuje mehanacionalni karakter sukoba na području Prijedora.

Četvorica optuženih ponovo su se izjavili da »nisu krivi«, ili da »uopšte nisu krivi«, sve ukupno 36 puta. Pošto još uvek nije odlučeno o broju preliminarnih predloga koje će uložiti odbrana, predsedavajući sudija Ričard Mej zaključio je saslušanje izjavom da datum suđenja još uvek ne može biti tačno utvrđen.

DUŠKO TADIĆ

SASLUŠANJE PRED PRETRESNIM VEĆEM II ZAKAZANO ZA 25. JANUAR 1999.

(Četvrti nedelja novembra 1998.)

Pretnes žalbi na presudu i kaznu Dušku Tadiću u zakazan je za poslednju nedelju januara 1999. godine (od 25-29.) Duško Tadić, prvi zatvorenik u Pritvornoj jedinici i prvi optuženi kome je Tribunal sudio proglašen je krivim po 11 tačaka (proganjanje i batinanje) 7. maja 1997. godine i osuđen na 20 godina zatvora. Tadić je uložio žalbu i protiv presude kojom je proglašen krivim, kao i protiv presudom izrečene kazne.

U isto vreme, Tužilac je uložio unakrsnu žalbu protiv većinske odluke sudija (2:1) Pretresnog veća II, da je sukob oko Prijedora u severozapadnoj Bosni, uključujući i zatvorske logore Omarska i Keraterm u kojima je Tadić bio aktivan, bio unutrašnjeg, a ne mehanacionalnog karaktera. Pošto je trenutni predsedavajući Tribunala i njegovog žalbenog veća, Gabrijele Kirk Mekdonald (Gabrielle Kirk McDonald), bila predsedavajući sudija Pretresnog veća II koje je sudilo i presudilo Tadiću, pretresima žalbi optuženog i tužiova predsedavaće sudija Muhamed Šahabudin, uz članove žalbenog veća u sastavu sudija Caseze, sudija Vang (Wang), sudija Njeto-Navia (Nieto-Navía) i sudija Mamba.

Promenio se i tim odbrane. Tribunal je prošle nedelje objavio da »shodno zahtevu optuženog da se dodeljeni glavni advokat odbrane, Milan Vujin, advokat iz Beograda, povuče 'jer je on (Tadić) potpuno izgubio poverenje u njega', Sekretarijat je 19. novembra postavio Vilijama Klega (William Clegg), advokata iz Londona, za glavnog advokata optuženog.«

Ovo je drugi put da Dušan Tadić menja svoj tim odbrane u ključnom trenutku. On je najpre opozvao punomoć Mihailu Vladimirovu (Michail Wladimiroff), poznatom holandskom advokatu i njegovom holandsko-britanskom timu koji je izuzetno cenjen zbog svoje profesionalnosti, nakon okončanja suđenja i samo nekoliko dana pre izricanja presude. Milan Vujin, njegov drugi glavni advokat odbrane, predvodio je njegov tim za vreme rasprava pre izricanja presude i nakon toga je uložio žalbu na presudu. Ali, on njegovo prisustvo ipak nije bilo predviđeno za vreme pretresa žalbi. U međuvremenu, Tadić je iz nepoznatih razloga »potpuno izgubio poverenje« u njega.

TADIĆ OPTUŽUJE BIVŠEG BRANIOCA

(četvrta nedelja januara 1999.)

Čalbeno veće je prošle nedelje dopustilo novim advokatima odbrane Duška Tadića da izmene žalbu koju je uložio njegov prethodni advokat, Milan Vujin. Zahtev novog Tadićevog tima odbrane – Vilijama Klega i Džona Livingstona (John Livingston) – zasnovan je na tri razloga, od kojih je čalbeno veće prihvatilo dva.

Prihvaćen prvi razlog zasnovan je na tvrdnji da je »prikladno predstavljanje slučaja podnosioca žalbe (Tadić) bilo osuđeno od strane civilnih vlasti u Prijedoru i centralne Vlade Republike Srpske u celini, koji nisu saradivali sa Pretresnim većem ili sa Tadićevim advokatima«. To znači da je tim odbrane, u to vreme predvođen holandskim advokatom Mihailom Vladimirovim »nije bio u stanju da otkrije i pozove sve relevantne i materijalne svedoke«, te stoga nije postignuta »jednakost pravnih sredstava« između Tužioca i Odbrane.

Treći razlog, koji je takođe prihvaćen, odnosi se na svedoka tužioca čije je svedočenje bilo ključno za zaključak Pretresnog veća da je optuženi kriv za ubistvo dvojice muslimanskih policajaca. Kleg i Livingston doveli su u pitanje kredibilitet tog svedoka, izjavivši da ga je »ponudila vlada Bosne i Hercegovine«, baš kao i lažnog diskreditovanog svedoka »L«, koji je potom identifikovan kao Dragan Opačić.

Najzanimljiviji je, pak, bio razlog broj dva, koji je čalbeno veće odbilo. U tom delu žalbe, Tadić se žalio protiv svog prethodnog advokata, Milana Vujina iz Beograda! Kratak podsetnik na predmet Tadić: Duško Tadić osuđen je na 20 godina zatvora zbog ratnih zločina koje je počinio 1992. godine na području Prijedora u severozapadnoj Bosni i u dva zatvorska logora koji su se tamo nalazili, Omarskoj i Keratermu. Na početku suđenja, Milan Vujin je bio u timu koji je predvodio Mihail Vladimirov, ali je ubrzo potom povučen iz tima, navodno zbog slabog poznavanja engleskog jezika.

Početak javnog pretresa Tadićeve žalbe zakazan je za 19. april 1999. godine.

STEVAN TODOROVIĆ

TODOROVIĆ IZJAVIO DA NIJE KRIV

(četvrta nedelja oktobra 1998.)

Mesec dana nakon što su ga Stabilizacione snage (SFOR) u Bosni pod do sad nerazjašnjenim okolnostima uhapsile i predale Tribunalu, bivši šef policije u Bosanskom Šamcu, Stevan Todorović zvan »Monstrum«, pojavio se pred sudom po drugi put 28. oktobra. Mesec dana ranije, 30. septembra, Todorović je tvrdio da nije u stanju da se izjasni po pitanju svoje krivice pošto još uvek pati od posledica navodnog »kidnapovanja«, kada je udaren u glavu palicom za bejzbol dok je, navodno, još uvek bio u SRJ. Sudije su odložile njegovu prvo pojavljivanje, a Todorovića je pregledao holandski neurolog, koji je izjavio da je sa njegovom glavom sve u redu. Pošto se ponovo pojavio pred sudijama prošle nedelje, Todorović im je zahvalio na razumevanju i potvrdio da je spreman da se izjasni. Todorović je optužen za učestvovanje u jednom ubistvu, dva slučaja teška prebijanja, jednom slučaju seksualnog zlostavljanja i jednom slučaju mučenja. Svaki od tih zločina pravno je okvalifikovan kao ozbiljno kršenje čenevskih konvencija, kršenje ratnih zakona i običaja, te kao zločin protiv čovečnosti. Todorović se povodom svih 15 tačaka optužnice izjasnio da nije kriv. Stoga će uslediti suđenje, a Todorovićevom advokatu odbrane, Goranu Neškoviću, bivšem ministru pravde u vladi

Republike Srpske, stavljeno je na raspolaganje 30 dana da podnese preliminarne predloge. Tužilac Nensi Paterson (Nancy Paterson) objavila je da će zatražiti da se Todoroviću sudi zajedno sa Milanom Simićem, Miroslavom Tadićem i Simom Zarićem, koji su optuženi po istoj optužnici, a koji su se dobrovoljno predali Tribunalu početkom ove godine. Tužilac će u tu svrhu izmeniti Todorovićevu optužnicu, da bi je prilagodio već izmenjenoj optužnici protiv ostale trojice. To znači da će Todorović biti optužen i za učešće u proganjanju bošnjačkog i hrvatskog stanovništva Bosanskog Šamca na političkoj, verskoj i rasnoj osnovi.

»TREĆE« POČETNO ISTUPANJE OPTUŽENOG (treća nedelja januara 1999.)

Skoro četiri meseca nakon što su ga uhapsili pripadnici SFOR-a – ili, kako on tvrdi, »oteli« nepoznati otmičari na teritoriji SRJ – Stevan Todorović zvan »Monstrum« prošle nedelje je po treći put »početno« istupio. Za vreme prvog istupanja, 30. septembra prošle godine, rekao je da nije u stanju da se izjasni zbog bolova u glavi od udaraca koje je zadobio prilikom hapšenja ili »otmice«. Drugi put, 28. oktobra, izjasnio se da »nije kriv« po svih 15 tačaka tadašnje optužnice.

Budući da je optužnica u međuvremenu izmenjena, Todorović se vratio pred sudije u četvrtak gde je od njega zatraženo da se izjasni po pitanju 12 dodatnih optužbi iz druge, izmenjene optužnice. Ova nova optužnica tereti Todorovića, bivšeg šefa policije u Bosanskom Šamcu, za proganjanje bosanskih Hrvata, bosanskih Muslimana i ostalih nesrpskih civila na političkoj, rasnoj ili verskoj osnovi. Ona ga takođe tereti zbog nezakonitog deportovanja ili odvođenja ovih ljudi, kao i za učešće u jednom slučaju ubistva i jednom slučaju mučenja, te tri slučaja prebijanja i tri slučaja seksualnog zlostavljanja. Po rečima tužioca, Todorovićeva »specijalnost« bila je da prisiljava zatočene muškarce da međusobno upražnjavaju oralni seks. Todorović se povodom svih ovih optužbi izjasnio da »nije kriv«.

Todoroviću će se suditi pred Pretresnim većem III, zajedno sa Milanom Simićem, Miroslavom Tadićem i Simom Zarićem, koji su se dobrovoljno predali Tribunalu prošle godine. Prvi iz grupe optuženih čije ime je bilo pomenuto u prvobitnoj »Optužnici za Bosanski Šamac«, Slobodan Miljković, ubijen je u avgustu prošle godine u srpskom gradu Kragujevcu. Na čelu nove, druge optužnice nalazi se Blagoje Simić – koji je 1992-93 bio civilni službenik sa najvišem položajem u opštini Bosanski Šamac, a trenutno se još uvek nalazi na slobodi.

SLUČAJ VUKOVARSKJE TROJKE

VOJNI SUD U BEOGRADU ZAPOČEO POSTUPAK PROTIV N.N. POČINIOCA (druga nedelja decembra 1998.)

U četvrtak, 10. decembra, Pretresno veće I dostavilo je zvaničan zahtev Vojnom sudu u Beogradu da odgodi postupak protiv Mileta Mrkšića, Veselina Šljivančevića i Miroslava Radića, te da odloži svoje suđenje kako bi im se sudilo pred Tribunalom. U istom zahtevu tražila se kopija sa ishodima jugoslovenske istrage, sudskih zapisa i bilo kakve presude koja je već izrečena. Pretresno veće je takođe naložilo Sekretarijatu da pošalje primerak međunarodnog naloga za hapšenje ove trojice optuženih Vojnom sudu u Beogradu.

Pretresno veće I donelo je odluku reagujući na zahtev Tužioca, a nakon javnog pretresa u sredu, 9. decembra. Tužiocu Grantu Nimanu nije bilo nimalo teško da uveri sudije da je cela ova afera »politička prevara«, a ne istinsko sprovođenje pravde.

Posle donošenja Rezolucije 1207 Saveta bezbednosti 17. novembra u kojoj se, između ostalog, zahteva »trenutno i bezuslovno izvršenje naloga za hapšenje...« trojice optuženih i njihovo prebacivanje u Hag, Vojni sud u Beogradu je narednog dana obavestio Tribunal o svojoj odluci da će otpočetici sa »izvesnim istražnim postupcima... u vezi sa krivičnim prestupom... počinjenim u vukovarskoj bolnici.«

Vremenski okvir pokazuje sve: sedam godina nakon što je 20. novembra 1991. godine počinjen dobro poznat zločin; tri godine nakon što je Tribunal 7. novembra 1995. godine potvrdio svoju »Vukovarsku optužnicu«; dve i po godine nakon što je optužnica revidirana i ponovo potvrđena u svetlu Pravila 61 postupka, kada su protiv optuženih izdati međunarodni nalozi za hapšenje; i jedan dan nakon što je Savet bezbednosti u Rezoluciji zasnovanoj na Poglavlju VII Povelje Ujedinjenih nacija zatražio »trenutno i bezuslovno sprovođenje ovih naloga«, vlasti u Beogradu su »otpočele sa izvesnim istražnim postupcima...« protiv »nepoznatih počinilaca« u vezi sa ovim zločinom. Štaviše, trojica optuženih pozvani su da se pojave pred Vojnim sudom 17. decembra kao puki svedoci.

Sam Vojni sud u Beogradu zatražio je od Tribunala da mu do 17. decembra dostavi »kopiju krivičnog predmeta i dokaza koji čine osnov za optužnicu...« protiv oficira bivše Jugoslovenske narodne armije (JNA).

Upućujući »zahtev o odlaganju«, Tribunal je učinio sve što je u njegovoj moći da zaštiti sopstveni autoritet. Ukoliko, uprkos zahtevu Tribunala, Vojni sud u Beogradu ne bude otkazao pretres, Tribunal namerava da pošalje svog predstavnika na sud. U tom cilju, Tužilac je zahtevao da mu se uruče kopije međunarodnog naloga za hapšenje za ovu trojicu optuženih. Njihova namera, naravno, nije da ih uhapse, već da jednostavno, ako se za to ukaže prilika, uruče kopije optužnice i naloga za hapšenje Mrkšiću, Šljivančaninu i Radiću, te da ih obaveste o posledicama njihovog daljeg izbegavanja međunarodne pravde.

»KRAJ PUTA« ZA SRJ (treća nedelja decembra 1998.)

Saslušanju je prisustvovao predstavnik Kancelarije tužioca (OTP), koji je obavestio predsedavajućeg sudiju Vojnog suda o Tribunalovom »zahtevu za odlaganjem« i uručio mu kopije međunarodnih naloga za hapšenje trojice oficira JNA, koji su po prvi put optuženi novembra 1995. godine. Predsedavajući sudija, kako saznaje Tribunalov bilten, primio je naloge uz komentar da »s njima on ništa ne može da uradi«, te ih nije uručio optuženima. Nastavak »vukovarske istrage« od strane vlasti SRJ, koja kasni sedam godina, zakazan je za 21. decembar 1998. godine.

Odlukom da se ogluše o zvaničan »zahtev za odlaganjem«, koji je Pretresno veće uputilo na temelju člana 9 Statuta, kojim je Savet bezbednosti uspostavio »prednost Tribunala nad nacionalnim sudovima«, vlasti SRJ su, po rečima glavnog tužioca Arburove, stigao »na kraj puta«. Kancelarija tužioca je, rekla je Arbur, sačekati do isteka šezdesetodnevnog roka za povinovanje SRJ »zahtevu za odlaganjem«, pre nego što bude zahtevala od Predsednika Tribunala predložiti Savetu bezbednosti potpuni spisak nepovinovanja SRJ nalogima MKTJ, kao i da zatraži preduzimanje odgovarajućih mera.

SAOPŠTENJA I OBRAČUNJA TRIBUNALA

NOVO PISMO SAVETU BEZBEDNOSTI
(treća nedelja oktobra 1998.)

Haški Tribunal nastavlja da protestuje protiv onoga što smatra međunarodnim pokušajima da se umanjiti ili prenebregne njegov postojeći mandat u vezi sa sporazumom o Kosovu koji je u Beogradu postignut između jugoslovenskog predsednika Slobodana Miloševića i specijalnog izaslanika SAD Richarda Holbrouka. Neposredno po sklapanju sporazuma, u kojem je na obaveze Savezne Republike Jugoslavije (SRJ) ukazano samo "implicitno", i Predsednica MKTJ Gabrijea Kirk Mekdonald i njegov glavni tužilac Luiz Arbur javno su istakle da nadležnost Tribunala ne može da bude predmet bilo kojih pregovaranja. Arburova je takođe objavila da će uskoro lično povesti istragu tim na Kosovo (videti Bilten 97). Prošle nedelje, Kancelarija tužioca (OTP) objavila je da će misija Arburove na Kosovu poći 5. novembra. Predsednica Mekdonaldova je 22. oktobra poslala drugo pismo osnivačima Tribunala, Savetu bezbednosti Ujedinjenih nacija, zahtevajući da "preduzme odgovarajuću akciju... da bi obezbedila saradnju SRJ". Obarajući se predsedniku Saveta bezbednosti, Džeremiju Grinstoku (Jeremy Greenstock), sudija Mekdonaldova je ponovo istakla da vlasti SRJ ne samo što su u sukobu sa MKTJ, već, što je još bitnije, i sa "voljom i zakonom međunarodne zajednice".

Da bi potkrepila svoja strahovanja, predsednica Mekdonaldova ukazala je na "Izjavu o nanelima", koju je nedavno objavio predsednik Srbije, Milan Milutinović, povodom budućih pregovora o statusu Kosova. Po njoj, njome se pravosudnom sistemu SRJ daje isključivo pravo da istražuje i krivično goni prestupe počinjene na Kosovu.

Mekdonaldovu najviše brinu Milutinovićeve opaske o budućim slučajevima krivičnog gonjenja zločina "protiv čovečnosti" počinjenih na Kosovu, pri čemu se ukazuje samo na mogućnost krivičnog gonjenja na državnim sudovima. Od Međunarodnog Tribunala nema nikakvog pomena. Mekdonaldova strahuje "da to predstavlja prećutan pokušaj negiranja prvenstva Međunarodnog Tribunala".

Ona tvrdi da to predstavlja "posebnu brigu za Međunarodni Tribunal s obzirom na istoriju njegovog odnosa sa SRJ, koju karakteriše skoro potpuno nepovinovanje". Stoga predstavlja "imperativ da se nadležnost Međunarodnog Tribunala nedvosmisleno potvrdi i da se obaveza vlade SRJ da saraduje sa njim istakne kao izričit deo bilo kakvog rešenja situacije na Kosovu.

"Obaveza za saradnjom i povinovanjem je neopoziva. Ona ne može biti podvrgnuta promenama, pregovorima ili poništavanju od strane bilo kog pojedinca ili vlade. Savet bezbednosti, kao telo ovlašćeno za stvaranje Međunarodnog Tribunala, predstavlja jedino telo koje može da revidira ili opozove ovu obavezu. Savet bezbednosti to nije učinio, te stoga ova obaveza i dalje ostaje... Sve države podložne su međunarodnom pravu. Sve države moraju da poštuju i da obezbede poštovanje svojih međunarodnih obaveza. U eri koju karakteriše povećano isticanje ljudskih prava pojedinaca, neprestano izrugivanje SRJ volji i zakonu međunarodne zajednice ugrožava sve napore za uspostavljanjem mira među narodima bivše Jugoslavije. Iz tih razloga, sa uvažavanjem apelujem na Savet bezbednosti da preduzme odgovarajuće i neophodne akcije da se zaštiti status i prvenstvo Međunarodnog Tribunala, te da se obezbedi da se SRJ sada povinuje."

Predsednica Mekdonaldova nije morala dugo da čeka na odgovor. U subotu, 24. oktobra, Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija – delujući u skladu sa VII Poglavljem Povelje (koje dopušta primenu) – usvojio je novu Rezoluciju (1203), koja, između ostalog, poziva na "pravovremenu i

potpunu istragu, uključujući međunarodni nadzor i učešće, svih nedela počinjenih nad civilima i potpunu saradnju sa Međunarodnim krivičnim Tribunalom za bivšu Jugoslaviju, uključujući i počinjenje njegovim naređenjima, zahtevima za podacima i istragama. “U Rezoluciji 1203, Savet bezbednosti UN otišao je još dalje u naglašavanju obaveza Beograda da ispuni naređenja Tribunala u odnosu na dve prethodne rezolucije vezane za istu temu (br. 1160 od marta i br. 1199 od septembra ove godine). Ali, ova rezolucija je takođe ostala besmislena ukoliko Savet bezbednosti nije spreman da je primeni putem preduzimanja političkih, ekonomskih i punih vojnih mera propisanih Poglavljem VII Povelje UN da bi okončao “neprestano izrugivanje SRJ volji i zakonu međunarodne zajednice.”

SLUČAJ SRJ PROTIV TRIBUNALA PRED SAVETOM BEZBEDNOSTI (prva nedelja novembra 1998.)

Odnosi između Savezne Republike Jugoslavije (SRJ) i Haškog Tribunala nikada nisu bili preterano srdačni, ali su početkom novembra spali na najniži nivo do sada. SRJ se prošle nedelje upustila u otvoren sukob ne toliko sa samim Tribunalom, koliko sa zakonom i voljom međunarodne zajednice, čiji bi vrhovni zaštitnik trebalo da bude Savet bezbednosti UN-a.

Tokom prvog dela ovog sukoba Tribunal je odoleo iskušenju, pokazavši zavidnu odlučnost da odbrani ne samo svoju misiju i jurisdikciju, već i međunarodni pravni poredak u celini. Preostaje da se vidi da li je Savet bezbednosti UN-a prilikom odlučivanja o ovom slučaju pokazati podjednaku odlučnost u odbrani svoje tvorevine (to jest, Tribunala) i zakona i volje međunarodne zajednice. Ovaj sukob je dugo tinjao (videti Biltene 97 i 98). U pitanju je jurisdikcija Tribunala na Kosovu. Predsednica Tribunala Gabrijela Kirk Mekdonlad i glavni tužilac Luiz Arbur čestoko su reagovala na sporazum Milošević-Holbruk koji je postignut jesenas. Njime su uklonjene neposredne pretnje da je NATO bombardovati SRJ, ali on nije sadržao eksplicitne odredbe kojima bi se obezbedilo počinjenje SRJ sa istragom Tribunala na Kosovu koju su prošlog leta započeli istražitelji iz Kancelarije tužioca (OTP).

U pismu koje je poslala predsedniku Miloševiću 15. oktobra, Luiz Arbur je najavila da bi lično predvodila novi tim istražitelja za Kosovo, zahtevajući od njega “garancije da je vize biti obezbeđene, da bi se omogućilo trenutni nastavak istrage.” Nedelju dana kasnije, OTP je objavio da Arburova namerava da putuje u SRJ 5. novembra da bi, zajedno sa predsednicom Mekdonaldovom, uzela učešća na Konferenciji o Tribunalu za ratne zločine u Beogradu (u organizaciji lokalne nevladine organizacije, Fonda za Humanitarno pravo). Ona je nakon toga nameravala da ode na Kosovo sa svojim istražnim timom i da tamo nastavi sa novom krivičnom istragom.

Poslednjeg vikenda u oktobru, Beograd je poslao prvi zvaničan odgovor na inicijative Tribunala vezane za Kosovo. Ministar pravde SRJ, Zoran Knežević, poslao je poruku Mekdonaldovoj i Arburovoj u kojoj stoji da Tribunal nema nikakvog posla na Kosovu, “jer o tome nema pomena u sporazumu Milošević-Holbruk”.

Usledila je dijabolična igra, tipična za Miloševića, čiji je cilj bio da pokaže da je Beograd spreman da saraduje, ali samo kada je saradnja neophodna. Početkom ove nedelje, Mekdonaldovoj je bila izdata jugoslovenska viza. Mekdonaldova je planirala da otputuje u Beograd rano ujutru 5. novembra, gde bi se sastala sa jugoslovenskim zvaničnicima i za vreme vikenda učestvovala na pomenutoj konferenciji. Na dan pred planirano putovanje, Ambasada SRJ u Hagu obavestila je Tribunal da su vize za Arburovu, njenog zamenika Grejema Bluita (Graham Blewitt) i deset istražitelja “još uvek u postupku”. Konačno, uveče 4. novembra,

Arburopa je obavještena da će dobiti vizu sa jednim ulaskom u trajanju od sedam dana, zajedno sa zamenikom tužioca, dvoje članova njenog osoblja i dvoje službenika iz obezbeđenja, da bi prisustvovala konferenciji u Beogradu i sastala se sa državnim zvaničnicima. O bilo kakvoj istrazi, naravno, nije bilo ni govora. U pismu koje je bilo poslato Arburovoj takođe je stajalo: “Kao što ste već obavješteni, SRJ ne prihvata bilo kakve istrage Međunarodnog krivičnog Tribunala za bivšu Jugoslaviju na Kosovu i Metohiji u nađelu, kao ni za vreme vašeg boravka u SRJ.” Pored toga, dvoje čuvara kojima je dozvoljeno da prate Arburovu za vreme njene posete Beogradu neće smeti da nose oružje. Ljudi koji su stajali iza ovakve strategije znali su da glavni tužilac Arburova neće pristati na izdavanje vize pod tako ponižavajućim uslovima, ali su računali da će, pošto je predsednica Mekdonaldova već praktično krenula na put, moći da je pokažu svetu kao dokaz svoje “kooperativnosti”. Oni će joj dopustiti da učestvuje u akademskom skupu u susrećenjima za ratne zloćine, a ona će takođe biti u mogućnosti, bude li to želela, da održi konferenciju za štampu i slobodno kritikuje držanje jugoslovenske vlade prema Tribunalu. Naravno, ne bi bilo nikoga ko bi mogao da objavi njene kritičke stavove, budući da su nezavisna glasila u Srbiji uglavnom ugušena. Međutim, ovaj Miloševićev perfidan trik nije upalio kod sudija Tribunala Mekdonaldove i Arburove. U noći 14. novembra, Mekdonaldova je otkazala svoju posetu Beogradu i spremno prihvatila zvaničan zahtev Arburove da hitno obavesti Savet bezbednosti UN-a o najnovijem izazovu koji je Beograd uputio zakonima i volji međunarodne zajednice. Tri gusto kucane stranice pisma koje je Arburova poslala Mekdonaldovoj, a ona potom prosledila Savetu bezbednosti, predstavljaju spisak teških prekršaja međunarodnog prava. Ovoga puta Milošević je bio uhvaćen na delu. On je prenebregnuo brojne članove Tribunalovog Statuta koji je usvojen u skladu sa Poglavljem Sedam Povelje UN-a, kojim se sudu dodelio najviši rang u okviru međunarodnog prava, te obezbedilo počinovanje njegovoj reći. On je takođe otvoreno prekršio poslednje tri rezolucije Saveta bezbednosti o Kosovu, takođe usvojene u skladu sa Poglavljem Sedam. U prvoj od tih rezolucija (broj 1160, usvojenoj 31. marta 1998. godine), Savet bezbednosti ne samo što eksplicitno poziva, već i “HITNO NALAZI” (istaknuto u tekstu Saveta bezbednosti) “Kancelariji tužioca MKTJ da otpočne sa prikupljanjem informacija vezanih za nasilje na Kosovu koje bi moglo da se podvede pod njegovu jurisdikciju, te ISTIŽE da vlasti SRJ imaju obavezu da saraduju sa Tribunalom”. U drugoj rezoluciji (broj 1199 od 23. septembra 1998. godine), Savet bezbednosti “POZIVA vlasti SRJ... da u potpunosti saraduju sa tužiocem MKTJ prilikom sprovođenja istraga povodom mogućih prekršaja pod jurisdikcijom Tribunala...” I konačno, u svojoj Rezoluciji br. 1203 (od 24. oktobra 1998), Savet bezbednosti “POZIVA na pravovremenu i kompletnu istragu... svih nedela počinjenih nad civilima, te (na) punu saradnju sa MKTJ, uključujući tu i počinovanje njegovim nalogima, zahtevima za informacijama i istragama...”

Ovakvo ponašanje vlade SRJ, zaključuje Arburova u svom zvaničnom pismu Predsednici Tribunala, »predstavlja direktan izazov autoritetu Saveta bezbednosti«, te »narušava sposobnost Tribunala da ispuni svoj mandat i spređava Tribunal da sprovede istrage zloćina koji potpadaju pod njegovu jurisdikciju na nezavisan i nepristrasan način, kao što nalaz u međunarodna merila.«

Prihvativši inicijativu Arburove bez oklevanja, Mekdonaldova je opisala ovaj slučaj u svojoj izjavi za javnost od 5. novembra kao »još jedan primer potpunog nepoštovanja SRJ normi međunarodne zajednice.« U suštini, zaključuje Mekdonaldova, »SRJ je postala otpadnička država, koja se nimalo ne obazire na međunarodnu vladavinu zakona.« Ne ostavivši Savetu bezbednosti mnogo dilema, Mekdonaldova je otvoreno izjavila da ponašanje jugoslovenskih vlasti »ne predstavlja samo nepoštovanje Međunarodnog Tribunala kao institucije«, već i »direktan izazov autoritetu Saveta bezbednosti.« Mekdonaldova ne traži od Saveta bezbednosti

da zaštiti Tribunal, ve »da o »uva svoj autoritet (Saveta bezbednosti). »Sada je vreme, zaklju »uje Mekdonaldova, »da me »unarodna zajednica preduzme sna »ne mere da bi spre »ila ometanje mandata koji je poverila Me »unarodnom Tribunalu.«

GABRIJELA KIRK MEKDONALD SE OBRA »A SAVETU BEZBEDNOSTI
(11. novembar 1998.)

Nakon odbijanja Savezne Republike Jugoslavije da izda vize istra »iteljima Kancelarije tu »ioca u cilju sprovo »enja istraga na Kosovu, predsednica MKTJ, sudija Gabrijele Kirk Mekdonald obavestila je Savet bezbednosti o »daljem odbijanju Savezne Republike Jugoslavije da sara »uje sa Me »unarodnim Tribunalom.« U svom pismu od 6. novembra 1998. godine predsedniku Saveta bezbednosti, predsednica Mekdonaldova isti »e da je »ovo »etvrti put kako predsednica Tribunala obaveštava ovo telo o nepovino vanju Savezne Republike Jugoslavije.« Naglasivši da »namerano i neprestano odbijanje Savezne Republike Jugoslavije da se povinuje svojim jasnim i neopozivim obavezama prema Tribunalu predstavlja nepoštovanje Saveta bezbednosti i svih nacija koje se pridr »avaju zakona«, predsednica MKTJ »tra »i od Saveta bezbednosti da sprovede mere koje su u dovoljnoj meri prinudne da dovedu Saveznu Republiku Jugoslaviju u red nacija koje se pridr »avaju zakona.«

REZOLUCIJA SAVETA BEZBEDNOSTI BR. 1207
(tre »a nedelja novembra 1998)

Još jedna obavezuju »a rezolucija Saveta bezbednosti UN-a pod brojem 1207, pridodata je prošle nedelje dugom spisku dokumenata koji se odnose na Me »unarodni krivi »ni Tribunal za bivšu Jugoslaviju – koji je i sam uspostavljen Rezolucijom 827 Saveta bezbednosti UN-a od maja 1993. godine – koju beogradski re »im nastavlja neka »njeno da krši. Bio je to odgovor Saveta bezbednosti na zahtev predsednice Tribunala Gabrijele Kirk Mekdonald izra »en u njenom pismu od 6. novembra, kojim je apelovala na Savet bezbednosti da »preduzme mere koje su u dovoljnoj meri prinudne da bi dovele Saveznu Republiku Jugoslaviju u red nacija koje se pridr »avaju zakona.«

Operativni deo rezolucije 1207 glasi:

Deluju »i u skladu sa Poglavljem VII Povelje Ujedinjenih nacija, Savet bezbednosti

1. ponavlja svoju odluku da sve dr »ave treba u potpunosti da sara »uju sa Tribunalom i njegovim organima u skladu sa Rezolucijom 827 (1993) i Statutom Tribunala, uklju »uju »i i obavezu dr »ava da se povinuju sa zahtevima za pomo » ili nalozima koje izdaje Pretresno ve »e u skladu sa »lanom 29 Statuta, da sprovedu naloge za hapšenje koje im dostavlja Tribunal, te da se povinuju njegovim zahtevima za informacijama i sprovo »enjem istraga;
2. poziva Saveznu Republiku Jugoslaviju, i sve druge dr »ave koje to ve » nisu u »inile, da preduzme sve neophodne mere u skladu sa doma »im zakonima kako bi sprovele odredbe Rezolucije 827 (1993) i Statut Tribunala, te isti »e da dr »ava ne mo »e da se poziva na odredbe doma »eg zakona kako bi opravdala neispunjavanje neodlo »nih obaveza u skladu sa me »unarodnim pravom;
3. osu »uje dosadašnji propust Savezne Republike Jugoslavije da sprovede u delo naloge za hapšenje koje je Tribunal izdao protiv tri lica pomenutih u pismu od 8. septembra 1998, i

zahteva trenutnu i безусловnu realizaciju tih naloga za hapšenje, zajedno sa izručivanje ovih lica Tribunalu;

4. ponavlja poziv vlastima Savezne Republike Jugoslavije, liderima zajednice kosovskih Albanaca i svima ostalima kojih se to tiče da u potpunosti sarađuju sa Tužiocem u sprovođenju istrage povodom svih mogućih prekršaja koji potpadaju pod jurisdikciju Tribunala;
5. zahteva od predsednice Tribunala da neprestano obaveštava Savet o sprovođenju ove rezolucije radi daljih razmatranja Saveta;
6. odlučuje da ostaje nadležan po ovom pitanju.

Ovu Rezoluciju, koja je usvojena sa 14 glasova »za« i jednim uzdržanim (Kina), donekle je ublažila Rusija u procesu izrade njenog nacrt, posebno tamo gde eksplicitno potvrđuje jurisdikciju Tribunala na Kosovu. Rezolucija je ipak »u dovoljnoj meri prinudna« za sve nacije koje se pridržavaju zakona i u svom sadašnjem obliku. Ona se poziva na Poglavlje VII Povelje Ujedinjenih Nacija i nije samo zakonski obavezujuća, već i primenljiva. Problem je, naravno, u tome što je tokom poslednjih godina SRJ prekršila na desetine takvih obavezujućih i primenljivih rezolucija, te da još jedan ovakav dokument u nizu verovatno neće bitno uticati na one kojima je upućen. Situacija je po svoj prilici ostati takva kakva jeste, sve dok Savet bezbednosti ne usvoji raspoložive mere za sprovođenje svojih obavezujućih rezolucija, kao što su mere političkog, ekonomskog i vojnog karaktera.

Iako je poslednju rezoluciju ocenila kao »važnu«, predsednica Mekdonaldova je očigledno ne smatra dovoljnom da bi SRJ »dovela u red nacija koje se pridržavaju zakona«, kao što je apelovala u svom pismu od 6. novembra. Dok je prošle nedelje podnosila svoj Godišnji izveštaj o aktivnostima Tribunala pred Generalnom skupštinom UN-a, predsednica Mekdonaldova je pozvala Generalnu skupštinu da mobilize svoje snage ka istom cilju. Ona je podsetila da upravo podnosi peti Godišnji izveštaj o Tribunalu, te da se u svakom od prethodnih izveštaja nepovinovanje Beograda isticalo kao »glavna prepreka sposobnosti Tribunala da ispuni svoj mandat«.

Uprkos tome, »svetska zajednica je malo šta učinila po pitanju tog problema. Ne iznenađuje što je očigledna posledica takvog odsustva akcije bila dopuštanje Saveznoj Republici Jugoslaviji da nekažnjeno ne poštuje svoje međunarodne obaveze. Propust da se pozabavi ovim izostankom saradnje značajno je podstakao SRJ da bezobzirno ometa Tribunal i proces koji on sprovodi, te njegovu spremnost da sprovodi mandat koji su mu poverile Ujedinjene nacije. Stoga postupci Savezne Republike Jugoslavije, kojima se izruguje međunarodno pravo, predstavljaju nepoštovanje Ujedinjenih nacija i samih načela koja leže u osnovi uspostavljanja ove institucije... Isti, stoga, da Savezna Republika Jugoslavija upućuje direktan izazov autoritetu Saveta bezbednosti.

Sa uvažavanjem pozivam ovo telo da nedvosmisleno istakne da takvi postupci neće biti odobravani, jer predstavljaju pretnju svemu što oličava Ujedinjene nacije. Apelujem na ovo telo da ponovo potvrdi ta načela i postara se da nijednoj državi ne bude dopušteno da bezobzirno krši svoje obaveze propisane međunarodnim pravom.

»Nalazimo se na pravoj prekretnici,« zaključila je predsednica Mekdonaldova u svom obraćanju Generalnoj skupštini. »Tribunalu nedostaje nezavisna izvršna moć da ostvari povinovanje. Mi nismo u stanju da ispunimo svoju misiju... bez vaše jasne podrške. Naša dosadašnja dostignuća mogu se naći u senci predsedana do kojeg bi došlo ukoliko se jednoj državi dopusti da prenebregava svoje međunarodne obaveze. Neobaziranje na izostanak saradnje i povinovanje SRJ, koje je eskaliralo u očigledan opstrukcionizam ohrabruje ostale države da čine slične stvari, zadajući poguban udarac međunarodnom pravu i ovoj instituciji. Tribunal je učinio sve što je u njegovoj moći da ostvari ciljeve zbog kojih je ustanovljen. Ako ne uspemo, to neće biti zato što smo bili neuspešni. Ako ne budemo uspeli, biće to zato što je svetska zajednica izneverila Tribunal. Biće to neuspeh država koje su ga stvorile i na koje se on oslanja u smislu obezbeđivanja njegove delotvornosti, a međunarodna zajednica neće na taj način odustati od svoje privrženosti vladavini zakona.«

SLUČAJ SRJ - I DALJE NEMA VIZA ZA ISTRAŽITELJE (treća nedelja novembra 1998.)

Deset dana nakon što je savet bezbednosti UN-a svojom Rezolucijom 1207 osudio propust Savezne Republike Jugoslavije da sprovede u delo naloge za hapšenje koje je izdao Tribunal uz zahtev za njihovo »trenutno i bezuslovno izvršenje«, kao i potpunu saradnju sa Tužiocem oko istraga na Kosovu, nema nikakvih znakova povinovanja beogradskih vlasti.

Ali, ima znakova suprotnog – zaoštavanja stava SRJ prema Tribunalu. Kao što je prošle nedelje istakao zamenik tužioca Grejem Bluit, SRJ nije samo odbila da izda vize timu istražitelja za Kosovo, nego je već počinila da uskraćuje vize i istražiteljima koji rade na drugim slučajevima u vezi sa ratnim zločinima počinjenim nad samim Srbima.

Čak i to ne predstavlja nikakvu novost: tokom prve dve godine rada Tribunala, SRJ je odbila da sarađuje prilikom istraga zločina čije su žrtve bili Srbi u Hrvatskoj ili Bosni, što je značajno otežalo i usporilo ove istrage. Tužilaštvo je u jednom slučaju bilo prisiljeno da uzima izjave od svedoka, srpskih žrtava iz Belebija – koji su se pojavili kao svedoci u nedavnoj završnici suđenja – u susednim zemljama, gde su dopremani uz pomoć lokalnih nevladinih organizacija. SRJ je posle toga donekle ublažila svoj stav i počinila da sarađuje na istragama zločina počinjenim nad hrvatskim i bosanskim Srbima. Te istrage, istakao je Bluit, »napredovale su prema svom okončanju.« Ali, sada je uskraćen čak i takav stepen saradnje, što Bluita »pomalo zbunjuje«.

Ostaje da se vidi da li će i Savet bezbednosti biti »zbunjen« najnovijim zaoštavanjem stava prema Tribunalu, čime aktuelni režim u Beogradu ne pokazuje samo nepoštovanje prema sopstvenim žrtvama, već se ogrešuje i o »pravno obavezujuće« i »primenljive« zakone međunarodne zajednice.

PISMO PREDSEDNICE TRIBUNALA SAVETU BEZBEDNOSTI (8. decembar 1998)

Gospodine Predsedniče, članovi Saveta bezbednosti,
Hvala vam što ste me pozvali da izvestim Savet bezbednosti o sprovođenju Rezolucije 1207 Saveta bezbednosti (od 17. novembra 1998) u cilju daljih razmatranja samog Saveta.
U ovoj rezoluciji naznačeno je, *izmeću ostalog*, da Savet bezbednosti zahteva »trenutno i bezuslovno izvršavanje onih naloga za hapšenje... protiv trojice pojedinaca koji se pominju u pismu Savetu bezbednosti od 8. septembra 1998. godine u kojem se izveštava o nepovinovanju

Savezne Republike Jugoslavije Savetu bezbednosti, zajedno sa izručenjem ovih pojedinaca Tribunalu.« Ta rezolucija takođe poziva vlasti Savezne Republike Jugoslavije i lidere zajednice kosovskih Albanaca da u potpunosti sarađuju sa Tužilaštvom na istragama svih mogućih prekršaja koji potpadaju pod jurisdikciju Tribunala. Ovom prilikom vas izveštavam da se Savezna Republika Jugoslavija nije povinovala sa Rezolucijom 1207 Saveta bezbednosti. U odnosu na pitanje pristupa Kancelarije tužioca Kosovu u cilju sprovođenja istraga, kao što je neodložno ukazano u Rezoluciji 1160 (1998) Saveta bezbednosti, Savezna Republika Jugoslavija nastavila je da uskrađuje vize istražiteljima Tužilaštva, što je u suprotnosti sa ovom i drugim rezolucijama Saveta bezbednosti (1199 i 1203). Izvestila sam Predsednika Saveta bezbednosti o ovom nepovinovanju u svom pismu od 6. novembra 1998. godine. Sekretarijat Tribunala je 24. novembra 1998. godine uputio pismo ambasadoru Savezne Republike Jugoslavije u Hagu sa zahtevom da »najhitnije posveti pažnju« ovom pitanju. Ovo pismo se posebno odnosilo na 14 članova Kancelarije tužioca, koja je zatražila vize pre četiri ili više nedelja, na šta nije bilo nikakve reakcije. Uobičajeno vreme za odgovor je dve, ili možda tri nedelje. Tužilac je takođe istakla da su službenicima Tribunala, koji su tražili vize za period od šest meseci, umesto toga odobrene vize u trajanju od sedam dana. Ambasador nije odgovorio na njene zahteve da se sastane s njim. Nikakve vize nisu izdate. Tužilac je poslala pismo Predsedniku Saveta bezbednosti 25. novembra 1998. godine, detaljno navodeći činjenice koje se odnose na ovaj izostanak odgovora na izjavu Saveznog ministarstva pravde Savezne Republike Jugoslavije od 10. novembra 1998. godine, koja je podeljena za vreme ovog zasedanja Generalne Skupštine. Savezna Republika Jugoslavija takođe se ne povinuje svojim obavezama u skladu sa međunarodnim pravom, Poveljom UN-a, Rezolucijom 827 Saveta bezbednosti kojom je ustanovljen Tribunal, te najnovijom Rezolucijom 1207 Saveta bezbednosti, i to svojim propustom da sprovede u delo naloge za hapšenje trojice pojedinaca koje sam pomenula u svom pismu Predsedniku Saveta bezbednosti od 8. septembra 1998. godine. Savezna Republika Jugoslavija sada, pak, ne samo što je propustila da sprovede u delo naloge za hapšenje, ona je to drsko odbila. U svom pismu Tribunalu od 18. novembra 1998. godine, Predsednik Vojnog suda u Beogradu obaveštava nas o svojoj nameri da sprovede izvesne »istražne postupke... u vezi sa krivičnim prestupom ratnih zločina protiv ratnih zarobljenika... počinjenim u vukovarskoj bolnici novembra 1991. godine nakon što je zarobljen veliki broj pripadnika paravojnih formacija Republike Hrvatske.« U tom pismu se dalje navodi da »budući da će se u toku istrage ovaj Sud takođe saslušati svedočenja »trojice pojedinaca imenovanih u Tribunalovim nalogima za hapšenje, oni će da dobiju kopiju krivičnog predmeta i dokaza koji čine temelj optužnice koju je protiv ovih pojedinaca podigao tužilac Tribunala. Tu se zahtevalo da se sva raspoloživa dokazna građa dostavi do 17. decembra 1998. godine, jer je ovim pojedincima za taj dan zakazano svedočenje. Na taj način Savezna Republika Jugoslavija ne samo što se ne pridržava eksplicitnim zahtevima Rezolucije 1207 Saveta bezbednosti, već preduzima postupke koji se direktno kose sa tom rezolucijom. Tužilac je 3. decembra 1998. godine uložila Predlog za zvaničnim zahtevom Saveznoj Republici Jugoslaviji za odlaganje njenih istraga i sudskog postupka. On je podnet Pretresnom veću u skladu sa članom 9(2) Statuta Tribunala i Pravila 9 iz Tribunalovog Pravilnika o postupku i dokazima.

Članom 9(2) određuje se da

»Međunarodni Tribunal ima prvenstvo nad nacionalnim sudovima. U bilo kojoj fazi postupka, Međunarodni Tribunal može zvanično da zahteva od nacionalnih sudova da se povinuju nadležnosti Međunarodnog Tribunala u skladu sa sadašnjim Statutom i Pravilnikom o postupku i dokazima Međunarodnog Tribunala.«

Pravilo 9 nalaže sledeće:

»Gde se Tuđiocu ukaže da je kod bilo koje od takvih istraga ili krivičnih postupaka koji se sprovode pred sudom u bilo kojoj državi:

- (i) radnja nad kojom se sprovodi istraga ili koja je predmet tih postupaka okarakterisana kao običan zločin;
- (ii) prisutan nedostatak nepristrasnosti ili nezavisnosti ili da su istrage osmišljene tako da štite optužene od međunarodne krivične odgovornosti, ili da se predmet ne obrađuje prilježno; ili
- (iii) da je predmet tesno povezan ili da na drugi način obuhvata značajna pitanja ili pravna pitanja koja mogu da imaju značaj za istrage ili krivične postupke pred Tribunalom, Tužilac može da predloži Pretresnom veću koje je oformio Predsednik da se sudu predloži zvaničan zahtev o prepuštanju nadležnosti Tribunalu.«

Ovim odredbama je zajednički uspostavljeno prvenstvo Tribunala nad nacionalnim sudovima, što je ustanovljeno prilikom osnivanja Tribunala od strane Saveta bezbednosti na temelju ovlašćenja koje proizilazi iz njegovog Poglavlja VII. To prvenstvo se ne može izbegavati. Pretresno veće održalo raspravu po tom pitanju u sredu, 9. decembra 1998. godine. Odluka se očekuje uskoro. Kao što sam već učinila u svom obraćanju 2. oktobra 1998. godine, molim Savet bezbednosti da usvoji efikasne mere za obezbeđivanje trenutnog počinjanja Savezne Republike Jugoslavije njenim obavezama u skladu sa međunarodnim pravom kao i onim obavezama koje se temelje na odredbama ovog tela, u skladu sa ovlašćenjem koje proizilazi iz njegovog Poglavlja VII. Savezna Republika Jugoslavija bezobzirno krši eksplicitne direktive Saveta bezbednosti. Poveljom UN-a Savetu bezbednosti povereno je glavno ovlašćenje da odredi kada neko pitanje predstavlja pretnju međunarodnom miru i bezbednosti, te da odredi odgovarajuće mere kojima treba reagovati na takvu pretnju. Vi ste uspostavili Tribunal s očekivanjem da će stvoriti i održavati međunarodni mir i bezbednost u bivšoj Jugoslaviji. Mi se u Tribunalu zdušno trudimo da ostvarimo vaša očekivanja. Iako je Tribunal nezavisan, on apsolutno zavisi od vas prilikom sprovođenja u delo pitanja koje danas iznosim pred vas. Sada vam se ponovo obraćam, jer Tribunal bez vaše podrške ne može da ispuni taj mandat. Ne samo što Tribunal zavisi od vas, sve države članice očekuju od vas ispunjenje ovlašćenja sadržanog u vašem Poglavlju VII, koje su vam poverile usvajanjem Povelje UN-a. Mi smo sada u vašim rukama. Još jednom vas molim da ne dopustite jednoj državi da se isprepi na putu miru. Prevalili smo dugačak put od 1993. godine, ali se sada nalazimo na presudnoj prekretnici. Savezna Republika Jugoslavija stavlja na probu vaš autoritet i vašu volju. Apelujem na vas da ne dopustite da opstrukcionizam Savezne Republike Jugoslavije prođe nekažnjeno, jer predstavlja opasan presedan koji prevazilazi čak i nepočinjanje. Molim vas da pokažete međunarodnoj zajednici da ste zaista mislili ono što ste tvrdili kada ste stvarali Tribunal. Hvala vam što ste mi pružili priliku da sa vama ponovo razgovaram o ovom pitanju.

GLAVNI TUŽILAC TRIBUNALA IDE NA KOSOVO (treća nedelja januara 1999)

Glavni tužilac Tribunala, Luiz Arbur, veoma brzo je reagovala na izveštaje o pokolju u kosovskom selu Račak. Ona je u subotu, 16. januara, objavila da je istraga već počela i da će ona lično predvoditi istražnu misiju na Kosovu, čim bude uspela da okupi svoj tim na terenu.

Luiz Arbur je krenula na Kosovo bez vize koju je poslednji put zatražila u novembru, ali joj je bila uskraćena. Ovoga puta ona čak nije ni podnela zahtev za vizu. Kristijan Šartije (Christian

Chartier) je objasnio: »Vreme zastoja oko viza predstavlja prošlost. Nastupilo je vreme za istrage i pravnu akciju.«

Jugoslovenska vlada obrazložila je uskraćivanje viza Arburovoj i njenom istraživačkom timu za Kosovo tvrdnjom da MKTJ nema jurisdikciju na Kosovu, pošto se, po Beogradu, tamo ne odvija oružani sukob, već smo »antiteroristička operacija«. Tužilac Arburova smatra drugačije i tvrdi da su se Kancelarija tužioca (OTP) i SRJ upustili u raspravu u čijem središtu se nalazi »sporno pravno pitanje«. Ona je nedavno predložila Zoranu Kneževiću, jugoslovenskom Ministru pravde, da bi mogla da predloži argumente njegove zemlje sudijama Tribunala.

Arburova ističe da Kancelariji tužioca treba dopustiti neograničen pristup Kosovu radi sprovođenja istraga, dok Tribunal bude razmatrao pravne argumente. Ministar Knežević je u svom odgovoru obećao da će razmotriti njen predlog, ali je u međuvremenu Arburova odlučila da zaobiđe ovaj proces prečicom, krenuvši na Kosovo uz kratkoročnu najavu, sa ministrovim odgovorom ili bez njega.

SPREŠEN ULAZAK LUIZ ARBUR U SRJ (četvrta nedelja januara 1999)

»Sprovedemo istragu povodom pokolja u Račku... uz omogućen pristup tom području ili bez njega«, izjavila je kategorički Glavni tužilac Luiz Arbur po povratku sa osujećene misije na Kosovu. Arburova je prethodno, u ponedeljak 18. januara, zajedno sa svojim istražiteljima vraćena sa jugoslovensko-makedonske granice, pošto je pripadnik pogranične policije ustanovio da ne poseduju vize za ulazak u SRJ.

Arburova je provela dva dana u makedonskoj prestonici Skopju, čekajući na ishode međunarodnog pritiska na jugoslovenskog predsednika Slobodana Miloševića. Sve svetske snage i tela: Savet bezbednosti UN-a, NATO, Evropska unija, OEBS, Vlada SAD, vodeće evropske sile, pa čak i Rusija – zahtevale su da SRJ dopusti »trenutan i neograničen pristup« Tužiocu iz Haga i njenim istražiteljima, te da sa njima sarađuje na »trenutnoj i potpunoj« istrazi pokolja 45 etničkih Albanaca koji je počinjen 15. januara u kosovskom selu Račku. Međutim, pokazalo se da je to od slabe pomoći i Milošević je ostao nepokolebljiv u svojoj tvrdnji da ni Tribunal, a ni Tužilac nemaju nikakva posla na Kosovu, budući da tamo nema »oružanog sukoba«, već je u toku samo »legitimno suzbijanje terorizma.«

